

YEL-työtulon joustavuuden lisäämistä
selvittäneen työryhmän muistio

KUVAILULEHTI

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö		Julkaisun päivämäärä 24.1.2003	
Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) YEL-työryhmä Tarmo Pukkila, puheenjohtaja Maritta Hirvi, sihteeri Aino Lassila, sihteeri		Julkaisun laji Työryhmämuistio	
		Toimeksiantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 22.11.2001	
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) YEL-työtulon joustavuuden lisäämistä selvittäneen työryhmän muistio (Promemoria av arbetsgruppen som utrett behovet av ökad flexibilitet i fråga om arbetsinkomsten enligt FöPL)			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä Työryhmän tuli selvittää YEL-työtulon joustavuuden lisäämismahdollisuudet siten, että YEL-järjestelmä takaisi nykyistä paremmin YEL-yrittäjille heidän tarvettaan ja maksukykyään vastaavan lakisääteisen eläketurvan. Työryhmä ehdottaa, että yrittäjällä olisi mahdollisuus maksaa vahvistettuun työtuloon perustuvan vakuutusmaksun lisäksi lisävakuutusmaksua, jonka suuruus on vähintään 10 ja enintään 100 prosenttia vahvistetun työtulon vakuutusmaksun määrästä. Työryhmä ehdottaa myös, että yrittäjällä olisi mahdollisuus maksaa vahvistettuun työtuloon perustuvaa vakuutusmaksua vähintään 10 ja enintään 20 prosenttia pienempää vakuutusmaksua. Vahvistetun työtulon perusteella määrätyn vakuutusmaksun ja lisämaksun tai pienennetyn maksun perusteella määrätään yrittäjän kokonaistyötulo kyseiseltä vuodelta. Kokonaistyötulo ei saa muodostua YEL:n enimmäisrajaa suuremmaksi, silloin kun yrittäjä maksaa lisävakuutusmaksua, eikä YEL:n vähimmäisrajamäärää pienemmäksi silloin kun yrittäjä käyttää joustomahdollisuutta alaspäin. Joustomahdollisuutta ei voisi käyttää aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennuksen aikana eikä myöskään, jos yrittäjällä on maksamatta YEL-vakuutusmaksuja. Joustomahdollisuutta ei voisi myöskään käyttää, jos yrittäjä on eläkkeellä eikä sen kalenterivuoden jälkeen, jona yrittäjä täyttää 62 vuotta. Yrittäjän eläke-etuuksien perusteena on kokonaistyötulo. Sairausvakuutuslain mukaiset päivärahaetuudet ja vakuutusmaksu määräytyvät vahvistetun työtulon perusteella. Työryhmä ehdottaa selvitettäväksi, voitaisiinko sairausvakuutuslakia muuttaa myöhemmin siten, että myös sairausvakuutuslain mukaiset päivärahaetuudet ja vakuutusmaksu määräytyisivät kokonaistyötulon perusteella. Lisäksi työryhmä ehdottaa selvitettäväksi, voitaisiinko YEL:n enimmäisrajamäärä nostaa tai poistaa kokonaan.			
Avainsanat: (asiasanat) eläkkeet, etuudet, sairausvakuutus, työtulot, vakuutusmaksut, YEL, yrittäjät			
Muut tiedot Internet: www.stm.fi			
Sarjan nimi ja numero Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2002:22		ISSN 1237-0606	ISBN 952-00-1278-8
Kokonaissivumäärä 56	Kieli suomi	Hinta 14,80 €	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja STM:n julkaisumyynti, PL 536, 33101 Tampere puh. (03) 260 8158 ja (03) 260 8535 fax (03) 260 8150, sähköposti: julkaisumyynti@stm.vn.fi		Kustantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet	Utgivningsdatum 24.1.2003		
Författare (uppgifter om organet: namn, ordförande, sekreterare) FöPL-arbetsgruppen Tarmo Pukkila, ordförande Maritta Hirvi, sekreterare Aino Lassila, sekreterare	Typ av publikation Promemoria	Uppdragsgivare Social- och hälsovårdsministeriet	
	Datum för tillsättandet av organet 22.11. 2001		
	Publikation (även den finska titeln) Promemoria av arbetsgruppen som utrett behovet av ökad flexibilitet i fråga om arbetsinkomsten enligt FöPL (YEL-työtulon joustavuuden lisäämistä selvittäneen työryhmän muistio)		
Publikationens delar			
Referat <p>Arbetsgruppen hade till uppgift att utreda möjligheterna till ökad flexibilitet i fråga om arbetsinkomsten enligt FöPL så att systemet enligt FöPL garanterar FöPL-företagare ett bättre lagstadgat pensionskydd som motsvarar deras behov och betalningsförmåga.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår att en företagare utöver den försäkringspremie som grundar sig på fastställd arbetsinkomst skall kunna betala en tilläggspremie, vars storlek är minst 10 och högst 100 procent av försäkringspremien som grundar sig på den fastställda arbetsinkomsten. Arbetsgruppen föreslår också att en företagare skall kunna betala en försäkringspremie som är minst 10 och högst 20 procent lägre än försäkringspremien som grundar sig på den fastställda arbetsinkomsten. Försäkringspremien som grundar sig på den fastställda arbetsinkomsten och tilläggspremien eller den nedsatta premien utgör grunden för företagarens totala arbetsinkomst under respektive år. Den totala arbetsinkomsten får inte överstiga maximigränsen enligt FöPL då företagaren betalas tilläggspremie eller understiga minimigränsen enligt FöPL då företagaren använder sig av möjligheten till flexibilitet neråt.</p> <p>Möjligheten till flexibilitet kan inte användas under den tid som en nyetablerad företagare har rätt till nedsättning av försäkringspremien eller om företagaren har obetalda FöPL-försäkringspremier. Möjligheten till flexibilitet kan inte heller användas om företagaren är pensionerad eller efter den kalendermånad då företagaren fyller 62 år.</p> <p>En företagares pensionsförmåner grundar sig på den totala arbetsinkomsten. Dagpenning och försäkringspremie enligt sjukförsäkringslagen bestäms på basis av den fastställda arbetsinkomsten.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår att man utreder möjligheten att senare ändra sjukförsäkringslagen så att även dagpenning och försäkringspremie enligt sjukförsäkringslagen bestäms på basis av den totala arbetsinkomsten.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår vidare att man utreder om maximigränsen enligt FöPL kan höjas eller slopas helt.</p>			
Nyckelord arbetsinkomster, FöPL, företagare, pensioner, sjukförsäkring, sjukförsäkringspremie			
Övriga uppgifter Internet: www.stm.fi			
Seriens namn och nummer Social- och hälsovårdsministeriets promemorior 2002:22		ISSN 1237-0606	ISBN 952-00-1278-8
Sidoantal 56	Språk finska	Pris 14,80 €	Sekretessgrad offentlig
Distribution Social- och hälsovårdsministeriets publikationsförsäljning, PB 536, FIN-33101 Tammerfors, Finland Tel. +358 3 260 8158 och 358 3 260 8535, fax +358 3 260 8150, e-post: julkaisumyynti@stm.vn.fi		Förlag Social- och hälsovårdsministeriet	

DOCUMENTATION PAGE

Publisher Ministry of Social Affairs and Health		Date 24 January 2003	
Authors YEL Working Group Chairman: Tarmo Pukkila Secretaries: Maritta Hirvi, Aino Lassila		Type of publication Working Group Memorandum	
		Commissioned by Ministry of Social Affairs and Health	
		Date of appointing the organ 22 November 2001	
Title of publication Memorandum of the Working Group studying the options to increase the flexibility of earnings covered by the Self-Employed Person's Pension Act (YEL)			
Parts of publication			
Summary			
<p>The Working Group was assigned to study the options to increase the flexibility of self-employed persons' earnings covered by YEL so that the YEL scheme would better guarantee the self-employed persons covered by the law a statutory pension cover complying with their needs and ability to pay.</p> <p>The Working Group proposes that self-employed persons should have a possibility to pay, besides the insurance contribution based on verified earnings, an additional insurance contribution the amount of which is at least 10 and at the most 100 per cent of the insurance contribution for the verified earnings. The Working Group also proposes that self-employed persons should have a possibility to pay an insurance contribution that is at least 10 per cent and at the most 20 per cent lower than that based on the verified earnings. The total earnings of a self-employed person for a certain year are determined according to the insurance contribution and the additional contribution fixed on the basis of the verified earnings or according to the reduced contribution. The total earnings may not exceed the maximum limit under YEL in case the self-employed person pays an additional insurance contribution, and it may not be lower than the minimum limit under YEL in case the self-employed person uses the lower option.</p> <p>The flexibility option could not be used during the period a self-employed person starting his/her entrepreneurship pays a reduced insurance contribution, neither if the self-employed person has failed to pay his/her YEL insurance contributions. Neither could the flexibility option be used if the self-employed person is a pensioner, nor after the calendar year in which the person concerned attains the age of 62 years.</p> <p>The pension benefits of a self-employed person are based on the total earnings. The daily allowance benefits as well as the insurance contribution under the Health Insurance Act are determined on the basis of the verified earnings.</p> <p>The Working Group suggests that it should be studied if the Health Insurance Act can be amended later so that even the daily allowance benefits and the insurance contribution under the Act could be fixed on the basis of the total earnings.</p> <p>Furthermore, the Working Group proposes that it should be examined if the maximum limit under YEL could be raised or wholly removed.</p>			
Key words earnings, insurance contribution, health insurance, pensions, self-employed persons, YEL (= Self-Employed Persons' Pension Act)			
Other information Internet: www.stm.fi			
Title and number of series Working Group Memorandum of the Ministry of Social Affairs and Health 2002:22		ISSN 1237-0606	ISBN 952-00-1278-8
Number of pages 56	Language Finnish	Price €14.80	Publicity Public
Distributor/Orders Publications sale of the Ministry, P.O. Box 536, FIN-33101 Tampere, Finland, tel. +358 3 260 8535 and +358 3 260 8158, e-mail: julkaisumyynti@stm.vn.fi		Financier Ministry of Social Affairs and Health	

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 22 päivänä marraskuuta 2001 YEL-työtulon joustavuuden lisäämistä selvittävän työryhmän, jonka tavoitteena oli selvittää YEL-työtulon joustavuuden lisäämismahdollisuudet siten, että YEL-järjestelmä takaisi nykyistä paremmin YEL-yrittäjille heidän tarvettaan ja maksukykyään vastaavan lakisääteisen eläketurvan.

Työryhmän tehtävänä oli selvittää niin sanotun lisämaksumallin pohjalta mahdolliset eläkelainsäädännölliset muutostarpeet YEL-työtulon joustavuuden lisäämiseksi ottaen huomioon muutosten vaikutukset myös muuhun sosiaaliturvaan ja kustannuksiin.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin osastopäällikkö, ylijohtaja Tarmo Pukkila sosiaali- ja terveysministeriöstä ja varapuheenjohtajaksi apulaisosastopäällikkö, hallitusneuvos Tuulikki Haikarainen sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä jäseniksi budjettiliikenne- ja työvoimapolitiikan osastopäällikkö, tutkija Arto Laesvuori Eläketurvakeskuksesta, johtaja Margolit Söderholm Työeläkelaitosten Liitosta, toimeentuloturva- ja sosiaalihuollon osastopäällikkö Elise Kivimäki Kansaneläkelaitoksesta, yrittäjä Kimmo Kemppainen Suomen Yrittäjät ry:stä, työvoimapolitiikan asiamies Riitta Wärn Palvelutyönantajat ry:stä ja sosiaalisuhteeri Veikko Simpanen Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:stä. Työryhmän sihteeriksi nimitettiin hallitussihteeriksi Maritta Hirvi sosiaali- ja terveysministeriöstä ja lakimies Aino Lassila Eläketurvakeskuksesta.

Työryhmän jäseneksi Riitta Wärnin tilalle tuli asiamies Juhapekka Suutarinen Palvelutyönantajat ry:stä. Veikko Simpanen tilalle jäseneksi tuli lakimies Irma Pahlman Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:stä 10.10.2002 alkaen. Lisäksi Elise Kivimäen estyneenä ollessa hänen tilallaan työryhmän jäsenenä on ollut lakimies Annaliisa Vento Kansaneläkelaitoksesta ja Kimmo Kemppaisen estyneenä ollessa hänen tilallaan on ollut johtaja Rauno Vanhanen Suomen Yrittäjät ry:stä.

Työryhmä asetettiin määräajaksi 1.1.-31.12.2002. Työryhmän ensimmäinen kokous pidettiin 28.1.2002 ja viimeinen kokous 20.12.2002. Työryhmä kokoontui yhteensä 20 kertaa.

Työryhmä on kuullut asiantuntijana tarkastaja Kari Aaltosta Verohallituksesta, hallitusneuvos Kirsi Seppälää Valtiovarainministeriöstä, vakuutuspalvelupäällikkö Sirpa Nybergia ja aktuaari Mikko Karpojaa Keskinäinen vakuutusyhtiö Eläke-Fenniasta, ekonomisti Ismo Riskua Eläketurvakeskuksesta sekä neuvotteleva virkamies Ismo Suksea, hallitusneuvos Anja Kairisaloa ja hallitussihteeriksi Marjaana Maisonlahtea sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Työryhmä on valmistellut saamansa tehtävän perusteella asiasta ehdotuksen hallituksen esitykseksi. Esityksen johdosta kuultiin Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:tä, Akava ry:tä, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:tä, Palvelutyönantajat ry:tä, Teollisuuden ja Työnantajien Keskusliittoa, Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarista, Keskinäinen eläkevakuutusyhtiö Varma-Sampo, Keskinäinen vakuutusyhtiö Eläke-Fenniaa sekä Kuntien eläkevakuutusta. Työryhmän ehdotuksen pohjalta eduskunnalle on 11.12.2002 annettu hallituksen esitys laeiksi yrittäjien eläkelain ja sairausvakuutuslain 16 ja 33 §:n muuttamisesta. Hallituksen esitys on työryhmämuistion liitteenä 1.

Saatuaan tehtävänsä suoritetuksi työryhmä luovuttaa kunnioittavasti muistionsa sosiaali- ja terveysministeriölle.

Helsingissä 20 päivänä joulukuuta 2002

Tarmo Pukkila

Tuulikki Haikarainen

Pertti Tuhkanen

Arto Laesvuori

Margolit Söderholm

Elise Kivimäki

Kimmo Kemppainen

Juhapekka Suutarinen

Irma Pahlman

Maritta Hirvi

Aino Lassila

SISÄLLYSLUETTELO

YEL-TYÖTULON JOUSTAVUUDEN LISÄÄMINEN.....	15
1. TAUSTA	15
2. TYÖRYHMÄN SELVITYKSET	15
2.1. <i>Joustopmallin rakenne</i>	16
2.1.1. Jousto ylöspäin.....	16
2.1.2. Jousto alaspäin.....	17
2.2. <i>Vaikutus eläke-etuuksiin</i>	17
2.2.1. Vaikutus työkyvyttömyyseläkkeeseen	17
2.2.2. Vaikutus osa-aikaeläkkeeseen	18
2.2.3. Joustava vanhuuseläkeikä ja yrittäjätoiminta	18
2.3. <i>Vaikutus sairausvakuutuksen päivärahaetuuksiin</i>	19
2.4. <i>YEL-työtulon yläraja</i>	19
2.5. <i>Valituskelpoinen päätös</i>	19
3. TYÖRYHMÄN EHDOTUKSET	20
Liite 1.....	21
Liite 2.....	37
Liite 2A.....	43
Liite 2B.....	45
Liite 3.....	49
Liite 4.....	51
Liite 5.....	54

YEL-TYÖTULON JOUSTAVUUDEN LISÄÄMINEN

1. Tausta

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 8.6.2000 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää YEL-järjestelmän muutostarpeita ja YEL-työtulon käyttämistä sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan perusteena (YEL-työryhmä; STM:n työryhmämuistio 2001:10). YEL-työtulokäsitteen uudistamiseksi työryhmässä oli esillä ns. lisämaksumalli, jonka mukaan vakuutusmaksu muodostuu kahdesta osasta, perusmaksusta ja lisämaksusta. Perusmaksu määräytyisi yrittäjän vahvistetun YEL-työtulon perusteella. Lisämaksua yrittäjä voisi harkintansa mukaan maksaa vuoden lopussa yrityksen tuloksen ja lopullisen maksukyvyn selvittäessä. Työryhmä ehdotti lisämaksumallin selvittämistä vielä erikseen yksityiskohtaisemmin.

Ennen sosiaali- ja terveysministeriön 22.11.2001 asettaman YEL-työtulon joustavuuden lisäämistä selvittävän työryhmän ensimmäistä kokousta asiaa selvitettiin alustavasti sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä alatyöryhmässä, jonka puheenjohtajana toimi Tarmo Pukkila STM:sta, varapuheenjohtajana Tuulikki Haikarainen STM:stä ja jäsenenä Pertti Tuhkanen VM:stä, Kimmo Kemppainen Eläke-Fenniasta, Elise Kivimäki, KELAsta (varalla Annaliisa Vento, KELA), Paula Ojala-Ruuth Ilmarisesta, Tuula Mikola Varma-Sammosta sekä Sirpa Nyberg Eläke-Fenniasta. Työryhmän sihteereinä olivat Maritta Hirvi STM:stä ja Aino Lassila ETK:sta.

Alatyöryhmä ehdotti lisämaksumallin jatkoselvittelyä kahden ääripään mallin, vapaakirjamallin ja perustyötuloa nostavan mallin pohjalta. Näillä malleilla olisi tietyt yhteiset perusedellytykset. Näiden kahden ääripään mallin lisäksi alatyöryhmä ehdotti selvitettäväksi, voisiko perustyötuloon liittää joustomahdollisuutta siten, että yrittäjä voisi muuttaa sitä kuluvan vuoden ajalta +/- 20 %. Alatyöryhmä ehdotti myös perustyötulon päätöksenantomenettelyn joustavuuden lisäämisen selvittämistä. Alatyöryhmän muistio liitteineen on tämän raportin liitteenä (liite 2).

2. Työryhmän selvitykset

Lisämaksumallin kehittämissä työryhmä on alatyöryhmän ehdotusten lisäksi ottanut huomioon myös vuoden 2005 alusta voimaan tulevan työeläkeuudistuksen vaikutukset. Malliin vaikuttavia muutoksia ovat muun muassa karttuman kohoaminen 53 ja 63 ikävuoden jälkeen, työeläkkeiden yhteensovituksen ja teknisen katkaisun poistuminen sekä tulevan ajan eläkkeen laskutavan uudistuminen.

Työryhmä on kehittänyt lisämaksumallia alatyöryhmän ehdottaman perustyötuloa nostavan mallin pohjalta. Työryhmän kehittämässä mallissa olisi lisäksi alatyöryhmän ehdottama työtulon joustomahdollisuus alaspäin.

Työryhmä ei pitänyt alatyöryhmän ehdottamaa vapaakirjamallia riittävän houkuttelevana yrittäjien kannalta. Vapaakirjamallissa lisämaksua ei otettaisi huomioon tulevan ajan eläkkeen laskennassa eikä sillä näin ollen voisi vaikuttaa työkyvyttömyyseläkkeen eikä perhe-eläkkeen määrään.

Työryhmän ehdottamassa mallissa yrittäjällä olisi mahdollisuus harkintansa perusteella maksaa vahvistetun työtulon perusteella määrätyn vakuutusmaksun lisäksi lisävakuu-

tusmaksua, kun hänen vuosituloksensa alkaa olla selvillä. Vastaavasti hänellä olisi mahdollisuus maksaa vakuutusmaksu pienempänä. Vahvistetun työtulon perusteella määrätyn vakuutusmaksun ja lisävakuutusmaksun tai pienennetyn maksun perusteella muodostettaisiin maksuvuoden kokonaistyötulo, jonka perusteella eläke-etuudet määräytyisivät.

Mallin tarkoituksena on saada YEL-järjestelmä yrittäjien kannalta houkuttelevammaksi ja joustavammaksi. Joustomahdollisuuden ajatuksena on, että yrityksellä voi olla yrittäjän työllistymisen ja yrityksen taloudelliselta tuloksen kannalta hyvin erilaisia vuosia, jolloin työtulon ja vakuutusmaksun tulisi voida joustaa yritystoiminnan suhdanteiden mukaan. Joustavan vakuutusmaksun avulla työtuloa voitaisiin vahvistetun työtulon tasosta kalenterivuositain nostaa tai laskea, mutta se ei kuitenkaan aiheuttaisi pysyvää muutosta vahvistettuun työtuloon. Jouston avulla yrittäjäläkkeen perusteena oleva työtulo ja vakuutusmaksun määrä voisivat seurata nykyistä paremmin yrityksen taloudellista tilannetta ja yrittäjän maksukyvyn vaihtelua. Jouston käyttö sallittaisiin kuitenkin vain sillä edellytyksellä, että erääntyneet vakuutusmaksut on maksettu.

Joustomahdollisuuden käyttö aloittavan yrittäjän maksualennuskauden aikana ei olisi mahdollista. Myös maksamattomat YEL-vakuutusmaksut estäisivät joustomahdollisuuden käytön.

2.1. Joustomallin rakenne

Yrittäjälle vahvistettava työtulo määräytyisi ETK:n ohjeiden mukaan samoin kuin nykyisinkin ja tasoltaan sen tulisi vastata vähintään nykyistä tasoa. Työtulon vahvistamisesta annettaisiin edelleenkin muutoksenhakukelpoinen päätös. Myös työtulon tarkistamisesta annettaisiin muutoksenhakukelpoinen päätös. Eläkelaitos määrää yrittäjän maksettavaksi vahvistetun työtulon perusteella vakuutusmaksun.

2.1.1. Jousto ylöspäin

Vahvistetun työtulon perusteella määrätyn vakuutusmaksun lisäksi yrittäjä voisi harkintansa mukaan maksaa lisävakuutusmaksua. Yrittäjä ilmoittaisi kirjallisesti eläkelaitokselle halustaan maksaa lisämaksua. Ilmoituksen perusteella eläkelaitos määräisi lisävakuutusmaksun. Lisävakuutusmaksu kytkettäisiin vahvistettuun työtuloon siten, että lisämaksu voisi olla enintään vahvistetun työtulon perusteella määrätyn vakuutusmaksun suuruinen. Vahvistetun työtulon perusteella määrätyn vakuutusmaksun ja lisävakuutusmaksun perusteella muodostettaisiin yrittäjän kokonaistyötulo kyseiselle vuodelle. Kokonaistyötulo saisi olla kuitenkin enintään YEL:n maksimityötulon suuruinen.

Huomattava joustomahdollisuus ylöspäin sallittaisiin, jotta malli olisi riittävän houkutteleva yrittäjien kannalta. Riittävän suuri ja vaikutuksiltaan todellinen joustomahdollisuus tekisi joustomallista yrittäjän näkökulmasta mielekkään. Jouston sitominen vahvistetun työtulon tasoon kannustaisi yrittäjiä nostamaan vahvistettua työtuloaan, jos yrityksen tuloskehitys on myönteistä.

Joustavan lisävakuutusmaksun tulisi olla kuitenkin vähintään 10 % vahvistetun työtulon vakuutusmaksun määrästä. Siten eläkelaitoksen ei tarvitsisi käynnistää koko prosessia lisävakuutusmaksun perimiseksi ja kokonaistyötulon muuttamiseksi kovin pienen lisävakuutusmaksun vuoksi.

Lisävakuutusmaksu vaikuttaisi koko maksamisvuoden työtuloon. Joustoa voisi käyttää vain kerran kalenterivuodessa. Lisävakuutusmaksua ei palautettaisi. Se olisi maksamisvuoden verotuksessa kokonaan vähennyskelpoinen.

Niiden vuosien määrää, jona yrittäjä voisi käyttää joustomahdollisuutta ylöspäin, ei rajoitettaisi. Jos yrittäjä kuitenkin vuodesta toiseen maksaa lisävakuutusmaksua, eläkelaitoksen tulisi huolehtia siitä, että yrittäjälle vahvistettu työtulo nostettaisiin oikealle tasolle.

2.1.2. Jousto alaspäin

Työryhmä ehdottaa alatyöryhmän ehdotuksen mukaisesti, että vahvistetun työtulon perusteella määrätty vakuutusmaksu voisi joustaa myös alaspäin. Yrittäjä voisi maksaa kalenterivuoden vakuutusmaksun enintään 20 % pienempänä. Kyseiseen kalenterivuoteen kohdistuva jousto ei muuttaisi vahvistettua työtuloa alaspäin vaan se pysyisi entisellä tasollaan. Kyseisen kalenterivuoden kokonaistyötulo muodostettaisiin pienemmän vakuutusmaksun perusteella.

Joustomahdollisuudella alaspäin tavoitellaan sitä, että yrittäjät uskaltaisivat arvioida perustyötulon alun alkaenkin nykyistä korkeammalle tasolle. Jos yrityksellä menee huonommin, yrittäjällä olisi mahdollisuus maksaa vahvistettuun työtuloon perustuvaa vakuutusmaksua pienempää vakuutusmaksua ja siten joustaa kokonaistyötuloaan alaspäin. Jouston alaspäin tulisi olla vähintään 10 % vahvistetun työtulon vakuutusmaksusta, kuitenkin siten, ettei kokonaistyötulo saisi muodostua YEL-vähimmäisrajaa pienemmäksi.

Myös joustosta alaspäin yrittäjän tulisi ilmoittaa kirjallisesti eläkelaitokselle. Ilmoituksen perusteella eläkelaitos määräisi vakuutusmaksun vahvistetun työtulon perusteella määräytyvää maksua pienempänä. Joustoa alaspäin rajoitettaisiin siten, että sitä voisi käyttää korkeintaan kolmena vuotena seitsemän perättäisen kalenterivuoden aikana.

2.2. Vaikutus eläke-etuuksiin

Vuoden 2005 alusta voimaan tulevaksi ehdotetun työeläkeuudistuksen mukaan 53 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun eläkkeen perusteena on tuohon ajankohtaan mennessä vahvistettujen työtulojen keskimääräinen YEL-työtulo. Iän 53 täyttämisestä alkaen eläke määrättäisiin kultakin kalenterivuodelta erikseen. Työryhmä ehdottaa, että myös lisämaksumallin mukaiset työtulon joustot ylös- ja alaspäin olisivat mukana ao. kalenterivuosien työtuloa laskettaessa.

Vuoden 2005 uudistuksen mukaan eläkettä karttuisi 53 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun 1,9 %/v. ja 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun 4,5 %/v. Karttuman nousu 53 vuoden iästä kustannetaan osittain 53 vuoden iän täyttäneitä yrittäjiä koskevalla suuremmalla vakuutusmaksulla.

2.2.1. Vaikutus työkyvyttömyyseläkkeeseen

Vuoden 2005 alusta voimaan tulevaksi ehdotetun uudistuksen mukaan työkyvyttömyyseläkkeen tulevan ajan ansio määritellään eläketapahtumaa edeltävän viiden vuoden ansioiden perusteella. Myös vakuutusmaksun joustot alas- ja ylöspäin vaikuttaisivat viiden viimeisen vuoden ajalta määrättävään vakiintuneeseen työtuloon. Eläketapahtumaa

edeltävän vuoden vakuutusmaksun joustoa ylös- tai alaspäin ei kuitenkaan otettaisi huomioon tulevan ajan ansiota määrättäessä.

Vuoden 2005 työeläkeuudistuksessa eläkkeen aikana tehty työ kartuttaa eläkettä ja kuuluu vakuuttamisvelvollisuuden piiriin. Siten esim. täyden työkyvyttömyyseläkkeen aikainen yrittäjätoiminta on vakuutettava YEL:n mukaan, jos yrittäjätoiminta jatkuu vähintään neljä kuukautta ja työtulo ylittää YEL:n rajamäärän. Ansiotyön vaikutus työkyvyttömyyseläkkeen jatkumiseen säilyy kuitenkin nykyisellään. Näin ollen täysi työkyvyttömyyseläke muutetaan osatyökyvyttömyyseläkkeeksi, jos YEL-työtulo on 40-60 % eläketapahtumaan mennessä ansaittujen ansioiden keskimäärästä, ja jos se on yli 60 %, työkyvyttömyyseläke lakkautetaan tai keskeytetään. Jotta ansiovalvonnassa eläke ei tulisi lakkautettavaksi tai keskeytettäväksi lisävakuutusmaksun vuoksi, jouston käyttö työkyvyttömyyseläkkeen aikana ei olisi mahdollista.

2.2.2. Vaikutus osa-aikaeläkkeeseen

Vuoden 2005 uudistuksessa ehdotetaan, että osa-aikaeläkkeen vakiintunut ansiotulo määräytyisi tulevan ajan ansion eli viiden viimeisen vuoden ansioiden perusteella. Samoin kuin työkyvyttömyyseläkkeen tulevan ajan ansiossa, myöskään osa-aikaeläkkeen vakiintunutta ansiotasoa määrättäessä eläketapahtumaa edeltävän vuoden lisämaksua ei otettaisi huomioon. Jos osa-aikaeläkkeellä oleva yrittäjä jatkaa yritystoimintaansa, yrittäjän tulee puolittaa työpanoksensa ja työtulonsa aiemmasta. Osa-aikaeläkkeellä oleva yrittäjä ei voisi nostaa tai laskea työtuloaan joustomahdollisuuden avulla.

2.2.3. Joustava vanhuuseläkeikä ja yrittäjätoiminta

Vuoden 2005 työeläkeuudistuksessa yrittäjille ehdotetaan mahdollisuutta siirtyä joustavasti vanhuuseläkkeelle 62 ja 68 ikävuoden välillä. Ehdotuksen mukaan yrittäjällä ei ole vakuuttamisvelvollisuutta vanhuuseläkkeen aikana.

Täytettyään 63 vuotta yrittäjällä on vanhuuseläkkeen suhteen kolme vaihtoehtoa:

- a) Yrittäjä jatkaa yrittäjätoimintaa, mutta ei ota vanhuuseläkettä 63-vuotiaana. YEL-vakuuttamisvelvollisuus jatkuu ja hänen vanhuuseläkkeensä karttuu 4,5 % vuodessa enintään 68 vuoden täyttämiskuukauden loppuun.
- b) Yrittäjä jatkaa yrittäjätoimintaa ja ottaa vanhuuseläkkeen, mahdollisesti varhennettuna 62-vuotiaana. Hän voi jatkaa YEL-vakuutustaan vapaaehtoisesti. Vapaaehtoisen vakuutuksen perusteella karttuu uutta eläkettä 1,5 % vuodessa ja uusi kertymä tulee maksuun vasta 68 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.
- c) Yrittäjä ottaa vanhuuseläkkeen, jatkaa yrittäjätoimintaa eikä ota vapaaehtoisesti YEL-vakuutusta. Yrittäjätoiminnan perusteella ei kartu uutta eläkettä.

Työryhmä ehdottaa, että joustomahdollisuutta ei voisi käyttää korkeamman 4,5 %:n karttuman aikana eli kun yrittäjä täyttää 63 vuotta. Joustomahdollisuutta ei voisi käyttää myöskään varhennetun vanhuuseläkkeen aikana. Yrittäjä voi kuitenkin tarkistaa vahvistettua työtuloaan tänäkin aikana, jos se on perusteltua yrittäjätoiminnassa tapahtuneiden muutosten vuoksi.

2.3. Vaikutus sairausvakuutuksen päivärahaetuksiin

Työryhmä selvitti myös työtulon jouston vaikutusta sairausvakuutuslain mukaisiin päivärahaetuksiin. Alatyöryhmän ehdotuksen mukaan työtulon jousto vaikuttaisi sairausvakuutuslain mukaisiin päivärahaetuksiin ja maksuun verotuksen kautta. Sen sijaan niin sanottuun kuuden kuukauden työtuloon se ei vaikuttaisi.

Työryhmä tarkasteli ehdotusta, jonka mukaan työtulon jousto vaikuttaisi myös sairausvakuutuslain mukaisiin päivärahaetuksiin. Työryhmä ei kuitenkaan löytänyt riittävän toimivaa mallia tällaiselle ratkaisulle. Jatkossakin nämä etuudet määräytyisivät pelkästään vahvistetun työtulon perusteella.

Työryhmä ehdottaa, että kokonaistyötulon käyttöä sairausvakuutuslain päivärahaetuksien ja maksun perusteena selvitetään myöhemmin.

2.4. YEL-työtulon yläraja

Työryhmä selvitti myös mahdollisuuksia YEL-työtulon enimmäisrajamäärän nostoon esim. kaksinkertaiseksi tai sen poistamista kokonaan. Nykyinen YEL-työtulon enimmäisrajamäärä 87 697,73 euroa/v (v. 2002 ind.) on verrattain matala. Muualla työeläkejärjestelmässä ei ole työtulon enimmäismäärää koskevaa rajoitusta.

Työryhmä luopui tässä vaiheessa YEL-enimmäisrajamäärän korotusehdotuksesta. Koska YEL:ssä valtio osallistuu järjestelmän kustannuksiin, saattaisi enimmäisrajamäärän poisto pitkällä aikavälillä lisätä valtion kustannuksia. Koska työryhmän käsityksen mukaan enimmäisrajamäärän poistolle on toisaalta puoltavia seikkoja, työryhmä ehdottaa, että enimmäisrajamäärän nostoa tai sen poistoa selvitetään myöhemmin.

Työryhmä toteaa, että hallituksen esityksessä eläkelainsäädännön muuttamiseksi (HE 242/2002 vp) veloitetaan selvittämään tarvittavat toimenpiteet, joilla valtionosuuden kasvua yrittäjäeläke- ja maatalousyrittäjäeläkemenoon voitaisiin hillitä tai estää.

2.5. Valituskelpoinen päätös

Nykyisin vahvistetusta työtulosta annetaan valituskelpoinen päätös. Työryhmä ehdottaa, että myös kokonaistyötulosta annettaisiin valituskelpoinen päätös. Näin meneteltäisiin sen vuoksi, että ei syntyisi epäselvyyttä kokonaistyötulon määrästä ja siitä, mitä yrittäjä on tarkoittanut ilmoittaessaan eläkelaitokselle halustaan käyttää joustomahdollisuutta. Menettelyllä taattaisiin yrittäjän oikeusturvan toteutuminen. Oikeusturvasyistä työryhmä katsoo, että myöskään vahvistetun työtulon päätöksenantomenettelyä ei ole mahdollista joustavoittaa.

3. Työryhmän ehdotukset

Työryhmä ehdottaa, että yrittäjällä olisi tietyin rajoituksin mahdollisuus maksaa nykyisin jo voimassa olevan, vahvistettuun työtuloon perustuvan vakuutusmaksun lisäksi vakuutusmaksua ilman, että hänelle vahvistettua työtuloa ja siihen perustuvaa vakuutusmaksua pitäisi pysyvästi korottaa.

Työryhmä ehdottaa, että yrittäjän sallittaisiin maksaa vahvistettuun työtuloon perustuva vakuutusmaksu 10—100 prosenttia suurempana. Yrittäjän sallittaisiin myös maksaa vahvistettuun työtuloon perustuva vakuutusmaksu 10—20 prosenttia pienempänä. Tällainen vakuutusmaksun lisäys tai pienennys olisi mahdollista tehdä kalenterivuosittain. Vahvistetun työtulo perusteella määrätyn vakuutusmaksun ja lisävakuutusmaksun tai pienemmän vakuutusmaksun perusteella määrättäisiin yrittäjän kokonaistyötulo kyseiseltä vuodelta. Kokonaistyötulo ei kuitenkaan saisi muodostua YEL:n enimmäisrajamäärää suuremmaksi silloin, kun yrittäjä käyttää joustomahdollisuutta ylöspäin, eikä YEL:n vähimmäisrajamäärää pienemmäksi silloin, kun yrittäjä käyttää joustomahdollisuutta alaspäin.

Joustomahdollisuutta ei voisi käyttää aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennuksen aikana eikä myöskään, jos yrittäjällä on maksamattomia YEL-vakuutusmaksuja. Sen lisäksi joustomahdollisuutta ei voisi käyttää, jos yrittäjä on eläkkeellä eikä sen kalenterivuoden jälkeen, jona yrittäjä täyttää 62 vuotta.

Työryhmä ehdottaa, että jousto ylös- tai alaspäin ei vaikuttaisi sairausvakuutuslain mukaisiin päivärahaetuuksiin eikä maksuihin. Siten sairausvakuutuslain päivärahaetudet ja maksut määräytyisivät yrittäjien eläkelain mukaisen vahvistetun työtulon perusteella. Työryhmä kuitenkin ehdottaa myöhemmin selvitettäväksi, voidaanko sairausvakuutuslakia muuttaa siten, että päivärahaetuuksien ja maksujen perusteena käytettäisiin joustomahdollisuuden avulla suurennettua tai pienennettyä kokonaistyötuloa.

Lisäksi työryhmä ehdottaa myöhemmin selvitettäväksi, voitaisiinko YEL:n enimmäisrajamäärää korottaa tai voitaisiinko siitä luopua kokonaan.

Ehdotettujen joustomahdollisuuksien avulla pyritään siihen, että yrittäjien eläkelain mukainen työtulojen taso saadaan vähitellen kohoamaan, jolloin myös yrittäjien lakisääteisen eläketurvan taso muodostuisi nykyistä korkeammaksi.

Tarkemmin työryhmän ehdotukset ilmenevät hallituksen esityksestä Eduskunnalle laeiksi yrittäjien eläkelain ja sairausvakuutuslain 16 ja 33 §:n muuttamisesta (liite 1).

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yrittäjien eläkelain ja sairausvakuutuslain 16 ja 33 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yrittäjien eläkelakia siten, että yrittäjä-eläkkeen perusteena oleva työtulo ja vakuutusmaksun määrä voisivat seurata nykyistä paremmin yrityksen taloudellista tilannetta ja yrittäjän maksukyvyn vaihtelua. Ehdotettujen muutosten mukaan yrittäjällä olisi tietyin rajoituksin mahdollisuus maksaa nykyisin jo voimassa olevan, vahvistettuun työtuloon perustuvan vakuutusmaksun lisäksi vakuutusmaksua ilman, että hänelle vahvistettua työtuloa ja siihen perustuvaa vakuutusmaksua pitäisi pysyvästi korottaa. Yrittäjän sallittaisiin myös tietyin rajoituksin maksaa vahvistettuun työtuloon perustuva vakuutusmaksu 10—20 prosenttia pienempänä. Tällainen vakuutusmaksun lisäys ja pienennys olisi mahdollista tehdä kalenterivuosittain ja se vaikuttaisi vastaavasti myös eläkkeen perusteena olevan työtulon määräytymiseen. Ehdotettujen joustomahdollisuuksien avulla pyritään siihen, että yrittäjien eläkelain mukainen työtulojen taso saadaan vähitellen kohoamaan, jolloin myös yrittäjien lakisääteisen eläketurvan taso muodostuisi nykyistä korkeammaksi.

Yrittäjien eläkelakiin ehdotettujen muutosten vuoksi sairausvakuutuslain yrittäjien työtuloa koskevia säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että sairausvakuutusjärjestelmässä työtulolla tarkoitetaan yrittäjien eläkelain mukaista vahvistettua työtuloa, eikä yrittäjän mahdollisesti maksamaan suurempaan tai pienempään eläkevakuutusmaksuun perustuvaa työtuloa. Siten yrittäjien eläkelakiin ehdotetut muutokset eivät suoraan vaikuttaisi sairausvakuutuslain mukaiseen yrittäjien päivärahan tasoon. Myös yrittäjien sairausvakuutusmaksun perusteena käytettäisiin nykyiseen tapaan yrittäjien eläkelain mukaista vahvistettua työtuloa.

Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys eläkelainsäädännön muuttamiseksi (HE 242/2002 vp). Esityksen yleisperustelujen 7 kohdan mukaan tarkoituksena on, että sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön 22 päivänä marraskuuta 2001 asettaman yrittäjien eläkelain mukaisen työtulon joustavuuden lisäämistä selvittävän työryhmän ehdotusten pohjalta eduskunnalle annetaan edellä mainitun hallituksen esityksen jälkeen lisämaksun koskeva hallituksen esitys. Nyt annettavassa hallituksen esityksessä ehdotetuissa lainmuutoksissa on otettu huomioon edellä mainitussa hallituksen esityksessä jo ehdotetut lainmuutokset ja nyt ehdotetut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti edellä tarkoitettujen lainmuutosehdotusten kanssa vuoden 2005 alusta.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Yrittäjien eläkelaki (468/1969; YEL) koskee henkilöä, joka tekee ansiotyötä ole-matta työsuhhteessa taikka virka- tai muussa julkisoikeudellisessa toimsuhhteessa. Yrittä-jä on velvollinen ottamaan YEL:n mukaisen vakuutuksen vanhuuden, työkyvyttömyy-den tai kuoleman varalta. Vakuuttamisvelvollisuuden piiriin kuuluu 18 vuotta täyttänyt yrittäjä, jonka yrittäjätoiminta on jatkunut vähintään neljä kuukautta ja jonka vuosityö-tulo on vähintään työntekijäin eläkelain (395/1961; TEL) vähimmäisraja kerrottuna kahdellakymmenelläneljällä. Vuoden 2002 indeksitasossa rahamäärä on 5 255,93 euroa vuodessa.

YEL:n 7 §:n 1 momentin mukaan yrittäjälle vahvistetaan työtuloksi se palkka, joka kohtuudella olisi maksettava, jos yrittäjän työtä suorittamaan olisi palkattava vas-taavan ammattitaidon omaava henkilö, tai se korvaus, jonka muutoin voidaan katsoa keskimäärin vastaavan yrittäjän työtä (YEL-työtulo). Vuotuista työtuloa ei kuitenkaan vahvisteta 50 000 markkaa suuremmaksi. Markkamäärä on vuoden 1970 indeksissä. Vuoden 2002 indeksitasossa se on 87 679,73 euroa.

Yrittäjätoiminnan alkaessa eläkelaitos antaa valituskelpoisen päätöksen yrittäjän työtulon vahvistamisesta. Jos työtuloon vaikuttavat seikat myöhemmin olennaisesti muuttuvat, tarkistetaan se hakemuksesta. Eläkelaitos voi myös omasta aloitteestaan tar-kistaa työtulon. Työtuloa ei kuitenkaan muuteta takautuvasti (YEL:n 7 §:n 2 momentti). Myös työtulon tarkistamisesta annetaan aina erillinen, valituskelpoinen päätös.

Eläketurvakeskus on antanut ohjeet yrittäjän työtulon määräämiseksi. Ohjeet on laadittu yhteistyössä eri toimialajärjestöjen kanssa ja ne pohjautuvat pääasiassa eri toi-mialoilla vallitsevaan tulotasoon. Työtulolla hinnoitellaan yrittäjän työpanos ja tässä mielessä käsite vastaa työntekijälle maksettavaa palkkaa. Työtulo ei siis määräydy suo-raan yrityksen voiton eikä yrittäjän verotettavan tulon mukaan. Työtulo pyritään määrit-telemään siten, että tilapäisten muutosten tai katkosten takia sitä ei tarvitse tarkistaa.

Yrittäjän eläkkeen perusteena on yrittäjän työtulo. YEL:n 4 §:n mukaan yrittäjän eläke määrätään erikseen kultakin, vähintään neljä kuukautta kestäneeltä yrittäjätoimin-tajaksolta jakson keskimääräisen, TEL-indeksillä tarkistetun työtulon perusteella. Jos yrittäjällä on oikeus saada eläkettä kahden tai useamman jakson perusteella, lasketaan kutakin jaksoa vastaavat eläkkeet yhteen. Käytännössä edellä kerrottu merkitsee, että YEL-eläke perustuu jo nykyisin keskimääräiseen työtuloon koko siltä ajalta, jona yrittä-jä on työuransa aikana harjoittanut yrittäjätoimintaa.

YEL:n 9 §:ssä säädetään YEL-vakuutusmaksun määräytymisestä. Myös vakuu-tusmaksun perusteena on yrittäjälle vahvistettu työtulo. YEL-vakuutusmaksu vahviste-taan vuosittain samaksi kuin se prosenttimäärä, jonka voidaan arvioida vastaavan TEL:n vähimmäisehtojen mukaisen vakuutuksen keskimääräistä vakuutusmaksua. Aloittava yrittäjä on oikeutettu 25 prosentin suuruiseen vakuutusmaksualennukseen 48 kuukauden

ajan yritystoiminnan alkamisesta. Maksualennuksen saa vielä toiseen yrittäjätoimintaan, jos 48 kuukaudesta maksualennukseen oikeuttavaa aikaa on vielä jäljellä.

YEL-yrittäjien ikäjakautuma on epäedullisempi kuin maan koko työntekijäkunnan, toisin sanoen yrittäjiksi ryhdytään vanhempana kuin yleensä työsuhteeseen, joten keskimääräistä TEL-vakuutusmaksua vastaava maksu ei riitä pitämään YEL-järjestelmän tuloja ja menoja tasapainossa. Sen vuoksi YEL-järjestelmässä valtio viime kädessä vastaa rahoituksesta siltä osin kuin vakuutusmaksut eivät siihen riitä.

Sairausvakuutuslakia (364/1963; SVL) muutettiin heinäkuun alusta 2001 lukien siten, että YEL- ja MYEL-yrittäjien sairauspäiväraha määräytyy YEL:n ja MYEL:n mukaisen työtulon perusteella eli yrittäjälle vahvistetun työtulon perusteella. Myös yrittäjän äitiys-, isyys-, vanhempain- ja kuntoutusraha määräytyvät YEL- ja MYEL-työtulon perusteella. Samassa yhteydessä yrittäjien sairausvakuutusmaksun määräytymisen perusteeksi otettiin YEL- ja MYEL-työtulo. Muutosta koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan (HE 55/2001) lainmuutoksella pyrittiin takaamaan yritystoimintaa harjoittavalle henkilölle sellainen lyhytaikaisesta sairaudesta aiheuttava työkyvyttömyyden turva, joka vastaa tasoltaan mahdollisimman hyvin työkyvyttömyyden johdosta menetettyä työpanosta ja siitä saamatta jäänyttä tuloa. Muutoksella pyrittiin myös siihen, että yrittäjille lyhytaikaisen työkyvyttömyyden perusteella maksettavan sairauspäivärahan ja pidempiaikaisen työkyvyttömyyden perusteella maksettavan työkyvyttömyyseläkkeen taso määräytyisivät samojen perusteiden mukaisesti

SVL:n muutosten taustalla oli myös pyrkimys, että YEL-työtulojen taso nousisi, kun sairausvakuutuslain mukaisten päivärahojen suuruus määräytyisi YEL-työtulojen perusteella.

1.2. Nykytilan arviointi

YEL-järjestelmässä ongelmana on matala YEL-työtulojen taso. Se on keskimäärin yli 40 prosenttia matalampi kuin työeläkevakuutettujen palkansaajien keskimääräinen eläkepalkka. Vuoden 2002 kesäkuun lopussa TEL-vakuutettujen keskieläkepalkka oli 25 596 euroa vuodessa, kun YEL-vakuutettujen eläkevakuutuksen perusteena oleva työtulo oli keskimäärin 15 068 euroa vuodessa. Näin siitä huolimatta, että Eläketurvakeskuksen ohjeiden mukaan YEL-työtulon tulee vastata vähintään yrityksen parhaiten palkatun työntekijän palkkaa.

Yritystoimintaansa aloittaessaan yrittäjät määrittelevät usein YEL-työtulonsa matalalle tasolle eikä sitä myöhemmin koroteta, vaikka yrityksen tulos ja maksukyky antaisi siihen mahdollisuuden. YEL-työtulon muuttamismahdollisuudesta huolimatta laki ei sisällä riittävän kannustavia mahdollisuuksia sopeuttaa vakuutusmaksuja yrityksen taloudellisen tilanteen muutoksiin. Vähentääkseen lähtökohtaisesti kiinteästä YEL-vakuutusmaksusta maksukyvyllään aiheutuvia riskejä yrittäjät pyrkivät asettamaan YEL-työtulonsa huonoimpien vuosien maksukyvyyn tasolle.

Syynä yrittäjien työtulon matalaan tasoon on muun muassa YEL-työtulokäsitteen jäykkyys. Työtulo ei automaattisesti seuraa suhdanteiden vaihtelua vaan työtulon muutosta on haettava eläkelaitokselta ja muutoshakemus on myös perusteltava. Lisäksi työtulon määrittely työpanoksen perusteella on yritystoiminnan luonteelle vierasta, sillä yrittäjän yritystoimintaansa käyttämä työpanos ei aina kuvasta yri-

tystoiminnan tuloksellisuutta.

Myös yrittäjät itse kokevat usein työtulonsa liian pieneksi. Tutkimusten mukaan vain kolmannes työssä olevista yrittäjistä katsoo, että heille vahvistettu YEL-työtulo vastaa yrittäjänä suoritettua työtä. Kaksi kolmasosaa yrittäjistä piti työtuloaan liian pienenä ja vain muutamat liian suurena. Mitä matalammaksi alkutyötulo oli määritelty, sitä yleisemmin yrittäjät pitivät nykyistä työtuloaan liian pienenä (Hyrkkänen, Yrittäjien eläketurva ja sukupolvenvaihdokset. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1995:1).

Jos YEL-vakuutuksen perustana on liian pieni työtulo, vakuutus ei palvele yrittäjää tarkoitettulla tavalla: työkyvyttömyys-, vanhuus- ja perhe-eläketurva jäävät riittämättömiksi. Tällöin yrittäjältä voi jäädä myös tärkeitä sosiaaliturvaetuksia pois. Jos eläketurvan perustana oleva vuosityötulo jää alle 10 511,86 euron vuoden 2002 indeksitasossa, yrittäjä ei voi saada osa-aikaeläkettä ja jos vuosityötulo jää alle 8 520 euroa, yrittäjä ei voi saada ansiosidonnaista työttömyysturvaa. YEL-vuosityötulo jää noin 40 prosentilla yrittäjistä osa-aikaeläkkeeseen vaadittavan tason alapuolelle ja 30 prosentilla yrittäjistä ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan vaadittavan tason alapuolelle.

Matalan vakuutustason ongelma koskee erityisesti pienyrittäjiä, koska etenkin yksinyrittäjillä ja vain perheenjäseniä työllistävillä yrityksillä tilausten vähentyessä yrityksen tulot ja maksukyky pienenevät. Suuremmat yritykset voivat sopeutua tilausten vähenemiseen työntekijöiden irtisanomisilla ja lomautuksilla, joiden avulla myös yrittäjän vakuutusmaksukyky voi säilyä muuttumattomana. Tällaisessa tilanteessa yrityksen työntekijöillä on turvanaan palkansaajan työttömyysturva.

Sen sijaan yksinyrittäjillä ja perheyrittäjillä, joita on yli puolet Suomen kaikista noin 220.000 yrityksestä, ei ole vastaavia keinoja käytettävissään yrittäjän ja hänen perheenjäsentensä turvaksi tilausten vähentymisen tai keskeytymisen varalle. Yrittäjien oma työttömyysturva toimii vain yrittäjän lopettaessa kokonaan yrityksensä tai keskeyttäessä sen pitkäaikaisesti.

Kun yrittäjien eläkevakuutusmaksu määräytyy vahvistetun YEL-työtulon perusteella ja on siten riippumaton yrityksen kulloisenkin vuoden todellisesta taloudellisesta tilasta, yrittäjät ovat pyrkineet arvioimaan YEL-työtulonsa niin alhaiselle tasolle, että he voivat selviytyä YEL-vakuutusmaksuvelvollisuudesta myös taloudellisesti vaikeina aikoina. Tämä on johtanut yrittäjien alhaiseen eläketasoon, jota yrittäjät ovat pyrkineet mahdollisuuksiensa mukaan oikaisemaan vapaaehtoisin vakuutuksin tai muilla keinoin. Jotta yrittäjien lakisääteisen eläketurvan tasoa voitaisiin saada vähitellen nousemaan, olisi yrittäjille tehtävä nykyistä helpommaksi mukauttaa YEL-vakuutusmaksujaan yrityksen taloudellisen tilanteen mukaan. Sopeutumismahdollisuuksien antaminen parantaisi yrittäjien mahdollisuuksia asettaa YEL-työtulonsa nykyistä korkeammalle tasolle.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Ehdotetuissa muutoksissa lähdetään siitä, että yrittäjälle vahvistetaan eläkkeen perusteena oleva YEL-työtulo ja sen perusteella määräytyvä vakuutusmaksu kuten nykyisinkin. Koska YEL-vakuutusmaksun perusteena olevalla vahvistetulla työtulolla ei kuitenkaan nykyisin ole riittävää yhteyttä yrittäjän todelliseen tuloon ja hänen maksukykyynsä, esityksessä ehdotetaan, että nykyiseen tapaan määräytyvään eläke-etuuksien ja vakuutusmaksujen perusteena olevaan työtuloon lisättäisiin yrityksen tuloksen vaihte-

lua seuraava joustomahdollisuus. Tässä tarkoituksessa YEL:n 7 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että yrittäjä voisi maksaa kalenterivuoden vakuutusmaksun vahvistettua työtuloa vastaavaa vakuutusmaksua suurempana (lisävakuutusmaksu) ilman, että yrittäjälle vahvistettua YEL-työtuloa ja sen perusteella määräytyvää vakuutusmaksua tarvitsisi heti muuttaa pysyvästi suuremmaksi. Lisävakuutusmaksun suuruuden tulisi olla vähintään 10 prosenttia vahvistetun työtulon perusteella määräytyvästä vakuutusmaksusta mutta enintään mainitun vakuutusmaksun suuruinen. Lisävakuutusmaksu ja vahvistettuihin työtuloihin perustuva vakuutusmaksu eivät voisi kuitenkaan yhteensä olla kalenterivuodessa enempää kuin YEL-työtulojen enimmäisrajamäärän (87 697,73 euroa) perusteella määräytyvä vakuutusmaksu. Lisäksi ehdotetaan, että yrittäjä voisi suorittaa vahvistettujen työtulojen perusteella määräytyvän vakuutusmaksun vähintään 10 prosenttia ja enintään 20 prosenttia pienempänä kalenterivuodessa. Vakuutusmaksua ei saisi kuitenkaan maksaa siten pienennettynä, että sen perusteella muodostettu kalenterivuoden kokonaistyötulo olisi pienempi kuin YEL-työtulon alaraja. Tällaisen pienennetyn vakuutusmaksun voisi suorittaa seitsemän perättäisen kalenterivuoden aikana enintään kolmena vuotena.

Edellä mainittuihin vakuutusmaksujoukoihin liittyen ehdotetaan otettavaksi käyttöön eläkkeen perusteena olevan kokonaistyötulon käsite. Jos yrittäjä on jonain kalenterivuonna maksanut lisävakuutusmaksua tai maksanut vakuutusmaksun edellä ehdotetun mukaisesti pienempänä, kyseisen kalenterivuoden kokonaistyötulo laskettaisiin vahvistetusta työtulosta ja lisävakuutusmaksun tai pienennetyn vakuutusmaksun perusteella määräytyvästä työtulosta.

Keinottelumahdollisuuksien estämiseksi eläketapahtumaa edeltävänä vuonna maksettua lisävakuutusmaksua ei otettaisi huomioon työkyvyttömyyseläkkeessä eikä osa-aikaeläkkeen vakiintuneessa ansiotulossa. Näin ollen lisämaksu ei vaikuta työkyvyttömyyseläkkeen ja osa-aikaeläkkeen määrään samalla painolla kuin vahvistetun YEL-työtulon perusteella määrätty vakuutusmaksu. Yrittäjä ei myöskään voisi 62 vuoden iän täyttämivuoden jälkeen käyttää vakuutusmaksun ylös- tai alaspäin joustomahdollisuutta.

Muun muassa edellä todettujen, yrittäjän omasta aloitteestaan suorittamaan suurempaan vakuutusmaksuun sisältyvien rajoitteiden vuoksi se katsottaisiin lakisääteiseen YEL-vakuutukseen perustuvaksi maksuksi, joka tuloverolain 96 §:n ja elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 8 §:n 1 momentin 4 a kohdan nojalla olisi verotuksessa vähennyskelpoinen samalla tavalla kuin vahvistetun työtulon perusteella laskettu vakuutusmaksu. Nykyisinkin, kun vahvistetun työtulon määrä korotetaan pysyvästi esimerkiksi kaksinkertaiseksi, vastaava korotettu YEL-vakuutusmaksu on verotuksessa vähennyskelpoinen.

SVL:n 16 §:n 2 momentissa ja 33 §:n 3 momentissa (L 511/2001) oleva viittaus YEL:n työtuloon tulisi tarkistaa vastaamaan nyt ehdotettuja YEL:n muutoksia siten, että SVL:n mukaisen päivärahan perusteena olisi edelleenkin vahvistettu YEL-työtulo.

Työttömyysturvalain 23 a §:n (1317/1994) viittauksella YEL:n mukaiseen työtuloon tarkoitetaan YEL:n mukaista vahvistettua työtuloa. Näin ollen YEL:iin nyt ehdotetut muutokset eivät lähtökohtaisesti aiheuttaisi työttömyysturvalain muutostarvetta. Työttömyysturvalain nojalla annettuun asetukseen työttömyysturvalain täytäntöönpanosta (1327/1999) sisältyy kuitenkin työssäoloheitoa kerryttävän olennaisen yritys-

toiminnan määrittely. Nyt ehdotettujen YEL:n muutosten vuoksi tulisi selvittää, onko mainittua asetusta tarpeen tarkistaa siltä osin kuin asetuksessa puhutaan YEL:n mukaisesta vakuutuksesta ja toiminnasta, josta työtulo määritellään.

3. Esityksen vaikutukset

Esityksessä ehdotettujen muutosten tavoitteena on, että yrittäjien vahvistettua työtuloa voidaan nostaa useissa tapauksissa 10 - 20 prosenttia nykyistä YEL-työtuloa korkeammaksi. Vahvistetun työtulon nosto olisi yrittäjän kannalta nykyistä riskittömämpi, koska yrittäjille tulisi mahdollisuus joustaa taloudellisesti huonoimpina vuosina vahvistetusta työtulosta alaspäin. Mahdollisuudella maksaa taloudellisesti hyvinä vuosina eläke-etuutta parantavaa lisävakuutusmaksua kokonaistyötulon oletetaan nousevan ainakin osalla yrittäjästä nykyisestä tasosta keskimäärin 10 - 20 prosenttia.

Esityksen vaikutus YEL -eläkemenoon olisi arviolta -0,5 prosenttiyksikköä työtuloista vuoteen 2010 mennessä ja -2,0 prosenttiyksikköä vuoteen 2030 mennessä. Vuonna 2050, jolloin esityksen voidaan arvioida vaikuttavan täydellä painollaan myös eläkkeisiin, eläkemenon osuus työtuloista säilyisi muuttumattomana verrattuna eläkelainsäädännön muuttamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 242/2002 vp) mukaisen lainsäädännön aiheuttamaan tulo- ja menokehitykseen. Laskelmaa tehtäessä on oletettu, että nyt ehdotettujen muutosten seurauksena keskimääräinen eläkkeen perusteena oleva työtulo nousisi kaikkiaan 10 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Vastaavasti myös keskimääräinen etuustaso nousisi 10 prosenttia, mutta täysimääräisesti vasta vuonna 2050

Yllä mainituin oletuksin valtion osuus YEL -eläkemenoista supistuisi YEL:n maksu-tulon kasvun vuoksi vuonna 2010 noin 15 miljoonaa euroa, vuonna 2020 noin 45 miljoonaa euroa ja vuonna 2030 noin 80 miljoonaa euroa. Vuoden 2030 jälkeen kohonnut työtulotaso alkaisi merkittävämmän näkyä myös etuuspuolella ja vuonna 2050 valtion osuus YEL -eläkemenoista kasvaisi 50 miljoonaa euroa. Kun etuusmenojen kasvusta kertyvä verotulojen kasvu otetaan huomioon, valtion nettomenot kasvaisivat kuitenkin edellä esitettyä vähemmän. Nykyisin veroperustein laskettuna nettomenot kasvaisivat vuonna 2050 arviolta 15 miljoonaa euroa. Lisäksi, jos YEL-eläketurvan taso nousee oletetusti, se vähentäisi kansaneläkemenoja. Yrittäjien maksukykyyn kansaneläkemenojen vähennyksellä ei olisi merkitystä, koska yrittäjät eivät osallistu kansaneläkkeiden rahoitukseen.

Eläkelaitoksille esityksessä ehdotettujen muutosten aiheuttamat tietojärjestelmien muutokset merkitsisivät arviolta 1800 henkilötyöpäivän suuruista työpanosta. Muutosten toimeenpano nostaisi jonkin verran myös muita YEL:n hallintokuluja.

Sairausvakuutuslain päivärahat määräytyvät vahvistetusta työtulosta, jossa ei oteta huomioon ehdotettuja YEL-työtulon joustoja ylös- eikä alaspäin. Ehdotettujen muutosten on kuitenkin arvioitu korottavan vahvistettuja työtuloja vuoteen 2010 mennessä viisi prosenttia. Tämä työtulojen lisäys vaikuttaisi korottavasti sekä sairausvakuutusmaksuihin että sairausvakuutuksen päivärahoihin.

Sairausvakuutusmaksut kasvaisivat 0,079 - 5,170 milj. euroa vuodesta 2005 vuoteen 2050. Vastaavana aikana sairausvakuutuksen päivärahamenot kasvaisivat 0,025 - 5,959 milj. euroa. Aluksi työtulon lisäyksestä aiheutuva sairausvakuutusmaksujen kas-

vu olisi päivärahamenon kasvua suurempi, 54 000 euroa vuonna 2005 ja 116 000 euroa vuonna 2006. Vuodesta 2007 alkaen päivärahamenojen kasvu olisi suurempi kuin maksujen lisäys, 40 000 euroa vuonna 2007 ja 54 000 euroa vuonna 2008. Tämän jälkeenkin menojen lisäyksen arvioidaan jatkuvan samansuuntaisena.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriön 22 päivänä marraskuuta 2001 asettaman, yrittäjien eläkelain mukaisen työtulon joustavuuden lisäämistä selvittävän työryhmän valmisteleman esitysluonnoksen pohjalta. Työryhmässä on ollut edustajat myös valtiovarainministeriöstä, Eläketurvakeskuksesta, Kansaneläkelaitoksesta, Suomen Yrittäjät ry:stä ja Työeläkevakuuttajat TELA ry:stä sekä keskeisistä työmarkkinajärjestöistä, joita ovat edustaneet Palvelutyönantajat ry ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry. Esityksen valmistelun yhteydessä on kuultu valtiovarainministeriön vero-osaston ja verohallituksen edustajia ehdotetun lisävakuutusmaksun verovähennysoikeudesta.

5. Riippuvuus muista esityksistä

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen eläkelainsäädännön muuttamiseksi (HE 242/2002 vp). Myös siinä ehdotetaan muutettavaksi yrittäjien eläkelain 1 §:n 3 momentin 2 kohta, 7 §, 7 a §, 9 §:n 1 momentti sekä 13 ja 14 §. Lisäksi hallitus on antanut eduskunnalle esityksen ulkomailla olevien ja eräiden muiden henkilöiden sosiaaliturvan rahoitusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 244/2002 vp). Myös siinä ehdotetaan muutettavaksi sairausvakuutuslain 16 §:n 2 momentti. Nyt ehdotettavissa muutoksissa on otettu huomioon edellä mainituissa hallituksen esityksissä ehdotetut muutokset mainittuihin lainkohtiin sellaisina kuin ne on jo ehdotettu.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki yrittäjien eläkelain muuttamisesta

1 § Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä eläkelainsäädännön muuttamiseksi pykälän 3 momentin 2 kohdassa oleva viittaus ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi TEL:n 1 §:n 1 momentin 3 kohtaan. Lisäksi tässä esityksessä 7 §:ään ehdotettujen muutosten vuoksi lainkohdassa oleva viittaus 7 §:ään ehdotetaan täsmennettäväksi 7 §:n 2 ja 3 momentiksi.

7 §. Pykälän 1 momenttiin otettaisiin säännös siitä, että yrittäjän eläkkeen määrätymisperusteena ei enää olisi pelkästään vahvistettu työtulo vaan myös vakuutusmaksun vaihtelut vaikuttaisivat eläkkeen määrään. Tämän mukaisesti 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että eläke määräytyisi vahvistetusta työtulosta ja suoritetuista vakuutusmaksuista lasketun kokonaistyötulon perusteella siten kuin tässä pykälässä ja ehdotetussa 7 a §:ssä säädetään.

Nykyisin 1 momentissa säädetään myös yrittäjän eläkkeen perusteena olevan työ-tulon vahvistamisesta sekä vuotuisen työtulon markkamääräisestä ylärajasta. Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä eläkelainsäädännön muuttamiseksi markkamäärä ehdotetaan muutettavaksi euroiksi, jolloin vuotuisen työtulon yläraja on 8 409,40 euroa. Rahamäärä on vuoden 1970 indeksissä. Vuoden 2002 indeksitasossa rahamäärä on 87 679,73 euroa. Tässä esityksessä nämä säännökset ehdotetaan siirrettäväksi 2 momenttiin.

Voimassa olevan pykälän 2 momentissa säädetään yrittäjän työtulon muuttamisen edellytyksistä sekä osa-aikaeläkettä saavan yrittäjän työtulon vahvistamisesta. Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä eläkelainsäädännön muuttamiseksi säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että YEL:n mukainen osuus kaikkien työeläkelakien mukaisesta vakiintuneesta ansiotulosta laskettaisiin samalla tavalla kuin YEL:n osuus tulevan ajan ansiosta. Nyt ehdotetaan lisäksi, että säännös siirrettäisiin pykälän 3 momentiksi.

Nykyinen 3 momentti sisältää säännökset yrittäjän työtulon muuttumisen vuoksi vakuutukseen tehtävän niin sanotun teknisen katkaisun edellytyksistä. Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä eläkelainsäädännön muuttamiseksi säännös ehdotetaan kumottavaksi tulevaan aikaan ehdotettujen muutosten vuoksi.

Pykälän 4 momentissa säädetään nykyisin eläkkeen perusteena olevan työtulon laskemisesta. Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä eläkelainsäädännön muuttamiseksi säännös ehdotetaan siirrettäväksi uuteen 7 a §:ään ja 4 momentti kumottavaksi. Nyt ehdotetaan, että kumottavaksi ehdotettuun 4 momenttiin otettaisiin säännös yrittäjän mahdollisuudesta maksaa lisävakuutusmaksua. Lisävakuutusmaksua voisi kalenterivuoden aikana maksaa enintään vahvistetun työtulon vakuutusmaksua vastaavan määrän; toisin sanoen vahvistettuun työtuloon perustuvan vakuutusmaksun ja

lisävakuutusmaksun yhteismäärä voisi olla enintään vahvistettuun työtuloon perustuvan vakuutusmaksun kaksinkertainen määrä. Vahvistetun työtulon vakuutusmaksun ja lisävakuutusmaksun yhteismäärä ei myöskään saa olla suurempi kuin pykälän 2 momentissa säädetyn työtulon enimmäismäärää vastaava vakuutusmaksu. Lisävakuutusmaksun tulisi kuitenkin olla vähintään 10 prosenttia vahvistetun työtulon vakuutusmaksua vastaavasta määrästä.

Lisävakuutusmaksu olisi osa lakisääteistä yrittäjän eläkevakuutusmaksua. Se olisi siten myös verotuksessa vähennyskelpoinen. Jos yrittäjä jatkuvasti käyttää mahdollisuuttaan maksaa suurempaa vakuutusmaksua, kysymyksessä voi olla tilanne, jossa yrittäjälle vahvistetun työtulon korottaminen pykälän 3 momentin mukaisella työtulojen tarkistamismenettelyllä on tarpeen. Yrittäjänkin kannalta olisi tarkoituksenmukaisempaa korottaa vahvistettu työtulonsa kuin jatkuvasti käyttää lisävakuutusmaksumahdollisuutta, sillä muun muassa sairausvakuutuslain mukaiset päivärahaetuudet määräytyisivät kuten nykyisinkin vahvistetun YEL-työtulon perusteella.

Pykälän 5 momentissa nykyisin oleva valtuutussäännös ehdotetaan eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä eläkelainsäädännön muuttamiseksi siirrettäväksi uudeksi 7 b §:ksi ja samalla 5 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Tässä esityksessä 5 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös yrittäjän mahdollisuudesta suorittaa vahvistettujen työtulojen perusteella määräytyvää vakuutusmaksua pienennettynä. Tällöin vakuutusmaksu saa kuitenkin olla enintään viidenneksen pienempi kuin vahvistetun työtulon perusteella määräytyvä vakuutusmaksu, kuitenkin siten, ettei vuosityötulo saa muodostua pienennetyn vakuutusmaksun vuoksi YEL:n vähimmäisrajamäärää pienemmäksi. Vakuutusmaksun pienennyksen tulisi kuitenkin olla vähintään 10 prosenttia pienempi kuin vahvistetun työtulon perusteella määräytyvä vakuutusmaksu. Vakuutusmaksun pienennysmahdollisuutta rajoitettaisiin myös siten, että pienennyksen voisi tehdä vain kerran kalenterivuodessa, ja vuosia, jona pienennettyä maksua voisi maksaa, saisi olla kulloisenkin seitsemän perättäisen kalenterivuoden jaksossa enintään kolme. Siten pienennysmahdollisuutta voisi tietynä vuonna käyttää vain, jos kyseistä kalenterivuotta edeltäneiden kuuden vuoden aikana pienennysmahdollisuutta ei ole käytetty kuin kaksi kertaa.

Lisäksi tässä hallituksen esityksessä pykälään ehdotetaan lisättäväksi 4 uutta momenttia. Pykälän 6 momentin alussa lisävakuutusmaksuoikeutta ja vakuutusmaksu-pienennysoikeutta rajoitettaisiin siten, että yrittäjä voi käyttää lisämaksuoikeutta tai vaihtoehtoisesti vakuutusmaksun pienennysoikeutta vain kerran saman kalenterivuoden aikana. Siten myös vakuutusmaksun lisääminen ja pienentäminen saman kalenterivuoden aikana ei olisi mahdollista. Yrittäjä voisi kuitenkin rajata vakuutusmaksun muutoksen kohdistumaan vain osaan kalenterivuodesta. Siten yrittäjä voisi esimerkiksi kalenterivuoden viimeisenä päivänä ilmoittaa eläkelaitokselle maksavansa koko vuodelta tai vaikkapa viimeiseltä yhdeksältä kuukaudelta lisävakuutusmaksua. Lainkohdassa säädetäisiin myös lisävakuutusmaksua ja pienennettyä vakuutusmaksua koskevasta ilmoitusmenettelystä. Yrittäjän olisi ilmoitettava edellä tarkoitettusta vakuutusmaksun muuttamisesta eläkelaitokselle kirjallisesti saman kalenterivuoden aikana, jona hän haluaa maksun muuttamista käyttää.

Tarkempi sääntely vakuutusmaksun muuttamismenettelystä ja sen vaikutuksista vakuutusmaksun suorittamiseen olisi yrittäjien eläkelain mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehdoissa.

Pykälän 7 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös lisävakuutusmaksun ja vakuutusmaksun pienennyksen vaikutuksesta työtulon määrään. Jos yrittäjä on maksanut lisämaksua, laskettaisiin maksuvuoden työtulo jakamalla kaikki sanottuna vuotena maksetut vakuutusmaksut saman vuoden YEL:n maksuprosentin sadasosalla. Näin saataisiin maksuvuoden työtulo, joka sisältäisi vahvistetun työtulon ja lisämaksusta johtuvan lisätyötulon. Vastaavalla tavalla laskettaisiin alennettu työtulo, jos yrittäjä käyttäisi mahdollisuutta maksaa normaalimaksua pienempää maksua. Eläkelaitoksen tulisi antaa näin laskettavasta työtulosta yrittäjälle erillinen valitus-kelpoinen päätös. Lisävakuutusmaksun perusteella tällainen päätös voitaisiin antaa vasta sen jälkeen, kun yrittäjä on suorittanut lisävakuutusmaksun eläkelaitokselle.

Pykälän 8 momentissa säädettäisiin yrittäjän vuotuisesta kokonaistyötulosta. Siinä tapauksessa, että yrittäjä ei ole maksanut lisävakuutusmaksua eikä hän myöskään ole maksanut vahvistettuihin työtuloihin perustuvaa vakuutusmaksua pienempää maksua, yrittäjän vuotuinen kokonaistyötulo olisi sama kuin vuotuinen vahvistettu työtulo. Jos yrittäjä on maksanut lisävakuutusmaksua tai pienennettyä vakuutusmaksua, yrittäjän vuotuinen kokonaistyötulo olisi 7 momentin mukaan laskettu korotettu tai alennettu työtulo. Työtulon korotus ja alennus vaikuttaisivat kaikkiin tämän lain mukaisiin eläketuihin. Sen sijaan lisämaksun maksaminen taikka pienennetty vakuutusmaksu eivät vaikuttaisi niihin etuuksiin ja velvoitteisiin, joiden osalta muualla lainsäädännössä viitataan YEL:n mukaiseen työtuloon.

Keinottelumahdollisuuksien estämiseksi 8 momenttiin sisältyisi myös säännös, jonka mukaan osa-aikaeläkkeen osalta vakiintunutta ansiotasoa määritettäessä eläketa-pahumaa edeltävän vuoden työtulo otettaisiin huomioon vahvistetun työtulon suuruise-na, vaikka sitä olisi lisämaksulla korotettu.

Pykälän 9 momentissa säädettäisiin eräitä rajoituksia yrittäjän oikeuteen maksaa lisävakuutusmaksua tai pienennettyä vakuutusmaksua. Ensinnäkään kyseistä oikeutta ei olisi sellaisella yrittäjällä, joka saa TEL:n 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua eläkettä tai 9 §:n 2 momentissa tarkoitetun aloittavan yrittäjän vakuutusmaksunalennuksen. Jousto-mahdollisuutta ei voisi käyttää myöskään yrittäjä, jolla on maksamattomia vakuutusmaksuja viimeisten viiden vuoden ajalta. Tätä vanhemmat maksujen laiminlyönnit ote-taan jo muuten huomioon eläkettä pienentävänä. Lisävakuutusmaksuoikeus ja vakuu-tusmaksun pienennysoikeus ei myöskään koskisi yrittäjää sen kalenterivuoden jälkeen, jona hän täyttää 62 vuotta, koska 63 vuotta täytettyään yrittäjä saisi hyväkseen suurem-man 4,5 prosentin eläkekarttuman.

7 a §. Pykälässä säädetään nykyisin YEL-eläkkeeseen lisättävästä työeläkelisäs-tä. Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä eläkelainsäädännön muut-tamiseksi ehdotetaan muutettavaksi palkattomien aikojen eläkekertymää koskevaa säännöstöä, jonka vuoksi siinä samalla ehdotetaan, että pykälän nykyisistä säännöksistä luovuttaisiin ja pykälään siirrettäisiin nykyisessä 7 §:n 4 momentissa oleva säännös eläkkeen perusteena olevan työtulon laskemisesta siten muutettuna kuin mainitusta hal-lituksen esityksestä tarkemmin ilmenee. Tässä esityksessä 7 a §:n sanamuotoa, sellaise-na kuin se on edellä mainitussa hallituksen esityksessä, ehdotetaan muutettavaksi tässä hallituksen esityksessä ehdotetun yrittäjän vuotuisen kokonaistyötulo- ja kokonaistyötu-lo-käsitteen vuoksi. Lisäksi pykälän sanamuotoa ehdotetaan tarkistettavaksi myös muista nyt 7 §:ään ehdotetuista muutoksista johtuen.

Keinottelumahdollisuuksien estämiseksi pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan työkyvyttömyyseläkkeen osalta tulevan ajan eläkettä laskettaessa ei otettaisi huomioon lisävakuutusmaksulla korotettua työtuloa eläketapahtumaa edeltävältä vuodelta tai työntekijäin eläkelain 7 d §:n 1 tai 2 momenttia sovellettaessa eläketapahtumavuodelta.

9 §. Pykälässä säädetään yrittäjälle määrättävästä vakuutusmaksusta. Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä eläkelainsäädännön muuttamiseksi pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös 53 vuotta täyttäneiden yrittäjien korkeammasta vakuutusmaksun prosentista. Tässä esityksessä 7 §:ään ehdotettujen muutosten vuoksi 1 momentin sanamuotoa ehdotetaan tarkistettavaksi.

13 §. Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä eläkelainsäädännön muuttamiseksi pykälän sanamuotoa ehdotetaan tarkistettavaksi euroon siirtymisen vuoksi. Tässä esityksessä 7 ja 7 a §:ään ehdotettujen muutosten vuoksi pykälässä oleva viittaus 7 §:n 1 momenttiin ehdotetaan tarkistettavaksi 7 §:n 2 momentiksi..

14 §. Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä eläkelainsäädännön muuttamiseksi pykälässä oleva viittaus 3 §:ään ehdotetaan poistettavaksi ja pykälän sanamuotoa ehdotetaan tarkistettavaksi. Tässä esityksessä 7 §:ään ehdotettujen muutosten vuoksi pykälässä oleva viittaus 7 §:n 2 momenttiin ehdotetaan tarkistettavaksi 7 §:n 3 ja 7 momentiksi.

1.2. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

16 §. Pykälän 2 momentissa määritellään, mitä sairausvakuutusjärjestelmässä tarkoitetaan työtulolla. Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ulkomailla olevien ja eräiden muiden henkilöiden sosiaaliturvan rahoitusta koskevaksi lainsäädännöksi lainkohtaa ehdotetaan ulkomaantyöstä johtuvaa muutosta. Edellä yrittäjien eläkelakiin ehdotetun kokonaistyötulokäsitteen vuoksi 16 §:n 2 momentin sanamuotoa ehdotetaan nyt täsmennettäväksi siten, että sairausvakuutusjärjestelmässä työtulolla tarkoitetaan vain yrittäjien eläkelain 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua vahvistettua työtuloa, eikä yrittäjän mahdollisesti maksamaan suurempaan tai pienempään eläkevakuutusmaksuun perustuvaa työtuloa. Ehdotettu täsmennys merkitsisi, että sairausvakuutuslaissa YEL-työtulo säilyisi asiasisällöltään ennallaan.

33 §. Pykälän 3 momenttiin, jossa säädetään sairausvakuutusmaksun perusteista, ehdotetaan tehtäväksi yhdenmukaisuuden vuoksi vastaavanlainen sanamuodon täsmennys kuin 16 §:n 2 momenttiin.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005. Siten nyt ehdotetut muutokset tulisivat voimaan samanaikaisesti kuin eduskunnalle jo annettuun hallituksen esitykseen eläkelainsäädännön muuttamiseksi (HE 242/2002 vp) sisältyvät yrittäjien eläkelain muutokset.

Edellä olevan perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**Yrittäjien eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 14 päivänä heinäkuuta 1969 annetun yrittäjien eläkelain (468/1969) 1 §:n 3 momentin 2 kohta, 7 ja 7 a §, 9 §:n 1 momentti sekä 13 ja 14 §, sellaisina kuin ne ovat laissa /200, seuraavasti:

1 §

 Tämä laki ei kuitenkaan koske:

2) yrittäjää, jonka 7 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu vuotuinen työtulo tämän lain alaisesta ansiotyöstä on arvioitava keskimäärin pienemmäksi kuin työntekijäin eläkelain (395/1961) 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetty rahamäärä kerrottuna kahdel-lakymmenelläneljällä;

7 §

Yrittäjän eläke määrätään vahvistettujen työtulojen ja maksettujen vakuutusmaksujen mukaan muodostetun kokonaistyötulon perusteella siten kuin tässä pykälässä ja 7 a §:ssä säädetään.

Yrittäjälle vahvistetaan työtuloksi se palkka, joka kohtuudella olisi maksettava, jos hänen tämän lain alaista työtään suorittamaan olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö, tai se korvaus, jonka muutoin voidaan katsoa keskimäärin vastaavan sanottua työtä. Vuotuista työtuloa ei kuitenkaan vahvisteta 8 409,40 euroa suuremmaksi.

Vakuutuksen alkaessa eläkelaitos vahvistaa yrittäjän työtulon. Jos työtuloon vaikuttavat seikat myöhemmin olennaisesti muuttuvat, tarkistetaan se hakemuksesta. Eläkelaitos voi myös omasta aloitteestaan tarkistaa työtulon. Työtuloa ei saa kuitenkaan muuttaa takautuvasti. Sen estämättä, mitä tässä pykälässä säädetään, osa-aikaeläkettä saavan yrittäjän työtuloksi vahvistetaan puolet työntekijäin eläkelain 7 d §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla lasketusta mainitun lain 4 f §:n 3 momentissa tarkoitettusta tämän lain mukaisesta vakiintuneesta ansiotulosta.

Sen lisäksi, mitä 9 §:n 1 momentissa säädetään, yrittäjä voi maksaa kalenterivuoden aikana lisävakuutusmaksua, jonka suuruus on vähintään 10 prosenttia 9 §:n 1 momentin mukaisesta vakuutusmaksusta ja enintään mainitun vakuutusmaksun suuruinen. Lisävakuutusmaksu ja 9 §:n 1 momentin mukainen vakuutusmaksu eivät kuiten-

kaan saa olla yhteensä enempää kuin edellä 2 momentissa tarkoitetun vuotuisen tulo-
enimmäismäärää vastaavan vakuutusmaksun määrä.

Sen estämättä, mitä 9 §:n 1 momentissa säädetään, yrittäjä voi maksaa 9 §:n 1
momentin mukaan määrätyn vakuutusmaksun kalenterivuoden aikana myös pienennet-
tyinä. Tällöin vakuutusmaksu on vähintään 10 prosenttia ja enintään 20 prosenttia pie-
nempi kuin 9 §:n 1 momentin mukainen vakuutusmaksu. Vakuutusmaksu ei kuitenkaan
saa olla pienempi kuin 1 §:n 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettua vuotuista tuloa vas-
taavan vakuutusmaksun määrä. Vuosia, joina pienennettyjä vakuutusmaksuja makse-
taan, voi olla kulloinkin tarkasteltavan seitsemän peräkkäisen kalenterivuoden aikana
enintään kolme.

Yrittäjä voi käyttää 4 momentissa tarkoitettua lisävakuutusmaksuoikeutta tai
vaihtoehtoisesti 5 momentissa tarkoitettua vakuutusmaksun pienennysoikeutta kerran
saman kalenterivuoden aikana. Hän voi rajata maksamansa lisävakuutusmaksun tai pie-
nentämänsä vakuutusmaksun kohdistumaan myös osaan kalenterivuotta. Yrittäjän on
ilmoitettava kirjallisesti lisävakuutusmaksun maksamisesta tai vakuutusmaksun pien-
nyksestä eläkelaitokselle saman kalenterivuoden aikana, jota vakuutusmaksun muutos
koskee.

Yrittäjän tulo siltä kalenterivuodelta, jona hän maksaa 4 momentissa tarkoi-
tettua lisävakuutusmaksua tai 5 momentissa tarkoitettua pienennettyä vakuutusmaksua,
lasketaan siten, että yrittäjän kalenterivuoden aikana maksamat vakuutusmaksut jaetaan
sosiaali- ja terveysministeriön 9 §:n mukaan vahvistaman maksuprosentin sadasosalla.

Yrittäjän 2 ja 3 momentin mukaan vahvistettu tulo tai 7 momentin mukaan
laskettu tulo muodostaa yrittäjän vuotuisen kokonaistulon. Osa-aikaeläkkeen va-
kiintunutta ansiotasoa määrättäessä eläketapahtumaa edeltävän vuoden tulo otetaan
kuitenkin edellä mainitusta poiketen huomioon vahvistetun tulon suuruisena ilman
mainittuna vuotena mahdollisesti maksettua lisävakuutusmaksua.

Mitä 4 ja 5 momentissa säädetään, ei koske yrittäjää, joka saa työntekijäin elä-
kelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitetun lain tai eläkesäännön mukaista eläkettä, eikä yrit-
täjää, jolla on oikeus 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuun maksunalennukseen tai jolla on 9
§:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja, maksettavaksi erääntyneitä vakuutusmaksuja mak-
samatta. Mitä 4 ja 5 momentissa säädetään, ei myöskään koske yrittäjää sen kalenteri-
vuoden jälkeen, jonka aikana hän täyttää 62 vuotta.

7 a §

Eläkkeen perusteena oleva kokonaistulo 53 vuoden iän täyttämiskuukauden
päättymiseen saakka saadaan jakamalla sanottuun aikaan kohdistuvien 7 §:n mukaisesti
määräytyvien ja työntekijäin eläkelain 7 b §:n mukaisesti tarkistettujen yrittäjän vuo-
tuisten kokonaistulojen yhteismäärä vastaavalla ajalla.

Eläkkeen perusteena oleva kokonaistulo 53 vuoden iän ja 68 vuoden iän
täyttämiskuukausien päättymisen väliselle ajalle lasketaan kullekin kalenterivuodelle
erikseen. Kunkin kalenterivuoden eläkkeen perusteena oleva tulo on kyseiseen vuo-
teen kohdistuvien 7 §:n mukaisesti määräytyvien ja työntekijäin eläkelain 7 b §:n mu-
kaisesti tarkistettujen yrittäjän vuotuisten kokonaistulojen keskimäärä kyseisenä vuo-
tena.

Eläkkeen perusteena oleva kokonaistyötulo työkyvyttömyyden alkamista seuraavan kuukauden alun ja 63 vuoden iän täyttämiskuukauden päättymisen väliselle ajalle (tuleva aika) määrätään siten kuin työntekijäin eläkelain 7 c ja 7 d §:ssä sekä 7 f §:ssä säädetään, kuitenkin siten, että työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtumaa edeltävän vuoden työtulossa ei oteta huomioon lisävakuutusmaksua. Jos työntekijäin eläkelain 7 d §:n 1 momentti tai 2 momentti tulee sovellettavaksi, vastaavalta ajalta poistetaan lisämaksun vaikutus työtuloon vain eläketapahtumavuodelta. Tämän lain alainen tulevan ajan ansio on sama suhteellinen osuus työntekijäin eläkelain 7 c §:n 2, 3 ja 6 momentissa sekä mainitun lain 7 d §:n 1 momentissa määritellystä tulevan ajan ansioiden yhteismäärästä kuin mikä tämän lain alaisten työansioiden osuus on työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentin 1, 2 ja 10—13 kohdissa mainittujen lakien mukaisten ansioiden yhteismäärästä työntekijäin eläkelain 7 c §:n 2 momentin mukaisena tarkasteluajana.

Jos eläkelaitoksen oikeus vakuutusmaksun saamiseen on menetetty 12 §:n 6 momentin mukaisesti, vähennetään siltä kalenterivuodelta, jolta vakuutusmaksu on vanhentunut, 1 ja 2 momentin mukaan laskettavaa eläkkeen perusteena olevaa kokonaistyötuloa ottaen huomioon saamatta jääneet vakuutusmaksut siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Eläkkeen perusteena olevaa kokonaistyötuloa 1 ja 2 momentin mukaisesti laskettaessa tämän lain mukaisiin työtuloihin rinnastetaan työntekijäin eläkelain 6 a §:n 2 momentissa säädetty osuus mainitun pykälän 1 momentissa lueteltujen etuuksien perusteena olevista työ- ja ansiotuloista ja mainitun pykälän 3 momentissa tarkoitettujen jatkokarttuman perusteena oleva työtulo. Mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta, jos työntekijäin eläkelain 6 a §:ssä mainittujen etuuksien perusteena olevat työ- ja ansiotulot taikka jatkokarttuma otetaan huomioon mainitun lain, lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain tai taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelain mukaista eläkettä laskettaessa.

9 §

Yrittäjä on velvollinen suorittamaan vakuutusmaksun, joka lasketaan 7 §:n 2 ja 3 momentin mukaan vahvistetusta työtulosta soveltamalla sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön vahvistamaa maksuprosenttia. Ministeriö vahvistaa vuosittain maksuprosentin, jonka voidaan arvioida vastaavan työntekijäin eläkelain vähimmäisehtojen mukaisen vakuutuksen keski-määräistä vakuutusmaksua prosentteina palkoista, kun työntekijäin eläkelain 12 b §:n mukaista 53 vuotta täyttäneiden työntekijöiden korotetun vakuutusmaksun osuutta ei oteta huomioon. Yrittäjän 53 ikävuoden täyttämistä seuraavan kalenterivuoden alusta lukien maksuprosentiksi vahvistetaan kuitenkin edellä tarkoitettu prosenttimäärä lisättyä yhtä monella prosenttiyksiköllä kuin työntekijäin eläkelain 12 b §:ssä tarkoitettu 53 vuotta täyttäneiden työntekijäin eläkemaksu ylittää sitä nuorempien työntekijäin eläkemaksun.

13 §

Vahvistetut työtulot ja 7 §:n 2 momentissa säädetty rahamäärä tarkistetaan yleisten palkka- ja hintatasossa tapahtuneiden muutosten mukaan siten kuin työntekijäin eläkelain 7 b §:ssä säädetään.

14 §

Edellä 1 §:n 5 momentissa tarkoitettuun Eläketurvakeskuksen päätökseen sekä 7

§:n 3 ja 7 momentissa tarkoitettuun eläkelaitoksen päätökseen saa hakea muutosta ja päätöksen poistamista siten kuin työntekijäin eläkelaisissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

Lain 7 §:n 1 momentissa säädetty rahamäärä vastaa vuodelle 1970 vahvistettua palkkaindeksilukua.

2.

Laki**Sairausvakuutuslain 16 ja 33 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 4 päivänä heinäkuuta annetun sairausvakuutuslain (364/1963) 16 §:n 2 momentti ja 33 §:n 3 momentin johdantokappale,
sellaisina kuin ne ovat, 16 §:n 2 momentti laissa /200 ja 33 §:n 3 momentin johdantokappale laissa 511/2001, seuraavasti:

16 §

Työtulolla tarkoitetaan työ- tai virkasuhteesta saatua palkkatuloa ja siihen verrattavaa henkilökohtaista tuloa, yrittäjien eläkelain (468/1969) 7 §:n 2 momentin mukaista kunkin vuoden vahvistettua työtuloa sekä maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) mukaista kunkin vuoden työtuloa sekä työntekijäin eläkelain 7 §:n 2 momentissa, lyhytaikaisissa työ-suhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/1962) 6 §:ssä ja taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelain (662/1985) 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua palkkaa, jota ulkomaantyössä pidetään eläkepalkkaan luettavan työansion ja eläkevakuutusmaksujen perusteena. Työtuloksi ei kuitenkaan katsota rojalteja, suorituksia henkilöstörahastoon, käteistä voittopalkkiota, voitonjakoa eikä tuloverolain (1535/1992) 66 §:ssä tarkoitettua työsuhdeoption käyttämisestä syntyvää etua tai sellaista työsuhteeseen perustuvaa suoritusta, joka määräytyy yhtiön osakkeen arvon muutoksen perusteella.

33 §

Jos vakuutettu on maatalousyrittäjien eläkelain tai yrittäjien eläkelain nojalla vakuutettu, sairausvakuutusmaksun perusteena käytetään maatalousyrittäjien eläkelain mukaista kunkin vuoden työtuloa ja yrittäjien eläkelain 7 §:n 2 momentin mukaista kunkin vuoden vahvistettua työtuloa siltä osin, kuin työtulo korvaa:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

LISÄMAKSUMALLI

Alatyöryhmä

TAUSTAMUISTIO**YEL-TYÖTULON KEHITTÄMINEN**

1. Tausta

Sosiaali- ja terveysministeriön asetti 8.6.2000 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää YEL-järjestelmän muutostarpeita ja YEL-työtulon käyttämistä sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan perusteena (YEL-työryhmä; STM:n työryhmämuistio 2001:10). Työryhmän tehtävänä oli selvittää, onko YEL-työtulokäsite korvattavissa uudella YEL-työtulokäsitteellä, joka määräytyisi nykyistä joustavammin yrittäjän turvatarpeiden ja yrityksen tuloksen perusteella.

YEL-työryhmä selvitti muun muassa sellaista työtulon käsitettä, jossa otettaisiin huomioon yritystoiminnan vaihteleva tulonmuodostus. Työryhmässä oli esillä ns. lisämaksumalli, jonka mukaan vakuutusmaksu muodostuu kahdesta osasta, perusmaksusta ja lisämaksusta. Perusmaksu määräytyisi yrittäjän YEL-perustyötulon perusteella. Lisämaksua yrittäjä voisi harkintansa mukaan maksaa vuoden lopussa yrityksen tuloksen ja lopullisen maksukyvyn selvityksessä.

YEL-työryhmän määräaika päättyi 30.4.2001 eikä sillä määräaikansa puitteissa ollut mahdollisuutta selvittää kaikkia mallin vaikutuksia ja yksityiskohtia. Sen vuoksi työryhmä ehdotti mallin selvittämistä vielä erikseen yksityiskohtaisemmin.

Sosiaali- ja terveysministeriö on 22.11.2001 asettanut työryhmän selvittämään YEL-työtulon joustavuuden lisäämistä. Työryhmän määräaika on 1.1.2002 – 31.12.2002. Työryhmässä on asian kannalta keskeisten työmarkkinaosapuolten edustus.

Ennen varsinaisen työryhmän asettamista on asiaa selvitelty sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä alatyöryhmässä, jonka kokoonpano on seuraava:

Tarmo Pukkila, STM, pj

Tuulikki Haikarainen, STM, vpj

Pertti Tuhkanen, VM

Kimmo Kemppainen, Eläke-Fennia

Elise Kivimäki, KELA (varalla Annaliisa Vento, KELA)

Paula Ojala-Ruuth, Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen

Tuula Mikkola, Keskinäinen eläkevakuutusyhtiö Varma-Sampo

Sirpa Nyberg, Keskinäinen vakuutusyhtiö Eläke-Fennia

Maritta Hirvi, STM, sihteeri

Aino Lassila, ETK, sihteeri

Työryhmä on kuullut asiantuntijoina osastopäällikkö Mikko Pellistä Eläketurvakeskuksesta sekä ylitarkastaja Jyri Inhaa sosiaali- ja terveysministeriöstä. Pellistä kuultiin vi-

reillä olevan Eläketurvakeskuksen työtulo-ohjeiden uusimisprojektin johdosta ja Inhaa EY-direktiivien suhteesta lisämaksumalliin.

2. Taustaselvitykset

2.1 ETK:n työtulo-ohjeiden uusiminen ja YEL-työtulon määrittäminen

Vuoden 2001 aikana on uusittu Eläketurvakeskuksen vuonna 1996 antamat ohjeet yrittäjän työtulon määrittämiseksi. Työryhmän puheenjohtajana on toiminut osastopäällikkö Mikko Pellinen Eläketurvakeskuksesta ja siinä on ollut jäseniä eläkevakuutusyhtiöistä ja Suomen Yrittäjät ry:stä. Työryhmän määräaika päättyy vuoden 2001 lopussa.

YEL-työtulon määrittämisessä keskeisenä ongelmana on edelleenkin YEL-työtulon arviointi siten, että se vastaisi yrittäjän työpanosta. Nykyisin työtuloa määriteltäessä ei ole riittävässä määrin otettu aina huomioon yrittäjän työpanoksella aikaansaatu yrityksen tulosta. Yrittäjät tulisi saada tiedostamaan YEL-työtulon merkitys heidän oman eläke- ja muun sosiaaliturvansa ja kuoleman sattuessa myös heidän perheenjäsentensä eläketurvan kannalta. Tärkeätä olisi, että yrittäjät ymmärtäisivät YEL-työtulon kokonaisvaikutusalaa. YEL-vakuutuksen verovähennyksestä eivät juurikaan hyödy pienyrittäjät, joilla on alhaiset työtulot. YEL-vakuutusta ei pitäisikään ajatella sijoitusmuotona, vaan työkyvyttömyyden tai ikääntymisestä aiheutuvan alentuneen työkyvyn kompensatioina.

Tiedottamista tulisi kehittää siten, että siinä painotettaisiin enemmän työkyvyttömyys- ja perhe-eläketurvaa. Erityisesti tiedotusta tulisi suunnata alkaville yrittäjille. YEL-järjestelmästä tulisi kertoa mm. työvoimaviranomaisten yrittäjille suunnatussa koulutuksessa, samoin Pientyönantajien Palvelukeskusten toiminnassa.

2.2 EY-direktiivit

EY-direktiivit ovat luonteeltaan voimakkaasti sisämarkkinalähtöisiä, niillä pyritään vapaaseen kilpailuun sisämarkkinoilla. Yksityisten alojen eläkelaitokset on niiden yksityisoikeudellisesta luonteestaan huolimatta poikkeuksellisesti jätetty EU:n sisämarkkinoiden ulkopuolelle niiden hoitaman lakisääteisen eläketurvan vuoksi. Komission intressissä on sisämarkkinasäännöksiä mahdollisimman tiukka noudattaminen. Lisämaksumalli toisi joustoa YEL-järjestelmään, mutta samalla saatetaan lähestyä mahdollisuutta, että sisämarkkinadirektiivien nähdään soveltuvan YEL-toimintaan.

Arvioitaessa sitä, kuuluuko vakuutusyrityksen toiminta sisämarkkinoiden ja siten EY-sääntelyn piiriin, otetaan huomioon sekä yrityksen oikeudellinen rakenne että toiminta. EY-tuomioistuimen viimeaikaisessa tulkinnassa esim. Belgian tapaturmavakuutuslaitosten toiminta omalla riskillään katsottiin sisämarkkinasääntöjen piiriin kuuluvaksi.

2.3 YEL-vakuutuksen hoito

Eläkelaitoksissa YEL-vakuutuksen hoito koetaan työläämmäksi kuin TEL-vakuutuksen hoito. Liitteessä 1 on kuvattu TEL- ja YEL-vakuutusten hoidon eroja.

Työryhmä pyysi eläkelaitoksilta asiasta kommentteja. Niiden mukaan YEL-vakuutuksen hoito on muutosidonnaisempaa kuin TEL-vakuutuksen hoito. YEL-vakuutus saatetaan voimaan yrittäjän allekirjoittaman kirjallisen hakemuksen perusteella. Myös työtulon muuttamiseen ja vakuutuksen päättämiseen tarvitaan aina kirjallinen, yrittäjän allekirjoittama hakemus. YEL-vakuutuksen vahvistamisesta, työtulomuutoksista sekä YEL-vakuutuksen lakkauttamisesta annetaan kaikista valituskelpoinen päätös, joka on joko vakuutuskirja tai yksilöllinen päätös.

Valitusasteisiin menevistä päätöksistä hyvin harva muuttuu valitusasteissa, mutta valituksen käsittely, vastineiden antaminen ja muu valitusasian käsittelyyn liittyvä menettely vaatii paljon työtä ja edellyttää hyvää juridista osaamista. Valtaosa yrittäjien valituksista koskee YEL-työtulon tasoa, jota yleensä vaaditaan pienemmäksi. YEL-työtulovalituksista itseoikaistaan n. 80 %. Selvántuntuisenkin asian oikaisu edellyttää muodollista käsittelyä, esim. oikealla tavalla laadittua itseoikaisupäätöstä.

YEL-hakemukset ovat usein puutteellisia, jolloin joudutaan pyytämään lisätietoja joko yrittäjältä itseltään tai tilitoimistosta tai kirjanpitäjältä. Myös valituksissa perustelut ovat usein puutteellisia ja niitä joudutaan pyytämään erikseen. Ongelmia aiheuttaa se, että kysymyksessä on lakisääteinen vakuutus ja kuitenkin työtulo perustuu arvioon.

Vuodesta 1999 alkaen on toteutettu maksamattomista YEL-vakuutusmaksuista johtuva YEL-työtulon alentaminen. Myönteistä eläkepäätöstä edeltävien viiden vuoden ajalta maksamattomat vakuutusmaksut peritään yrittäjän eläkkeestä, kun taas näitä viittä vuotta edeltäneiltä vuosilta maksamatta jääneet vakuutusmaksut vähennetään työtulosta ja ne pienentävät pysyvästi eläkkeen perusteena olevaa työtuloa. Työtulojen alentaminen tehdään koneellisesti, mutta työtuloja joudutaan monissa tapauksissa jälkikäteen korjaamaan mm. ulosottoviranomaisten tilitysten takia. Korjaukset ovat manuaaliryöstä.

ETK valvoo verotietojen perusteella yrittäjien vakuuttamista ja lähettää eläkelaitoksille valvontaotteet, jonka jälkeen eläkelaitoksissa selvitetään vakuuttaminen. Selvittäminen vie aikaa ja on hankalaa, koska yrittäjät eivät katso olevansa jälkikäteen vakuuttamisvelvollisia. Lisäksi valvontatapauksiin saattaa liittyä aloittavan yrittäjän maksualennuksen muuttamisia ja poistamisia. Yrittäjien on lisäksi vaikea ymmärtää, että ETK valvoo nimenomaan verotettavia tuloja, joka kuitenkin on eri kuin vakuutukseen vahvistettava työtulo. Myös eläkkeiden rinnalla työskentely yrittäjänä ja sen valvominen on hankalaa.

Eläkelaitosten kommentteissa korostettiin, että eläkeyhtiöiden tulisi entistä paremmin informoida yrittäjää siitä, miksi työtulo kannattaa jatkuvasti pitää työpanosta vastaavalla tasolla.

3. YEL-työtulomalleja

Paitsi lisämaksumallia työryhmässä on tarkasteltu myös YEL-perustyötulokäsitteen kehittämistä sekä ns. riskimallia.

3.1 YEL-perustyötulokäsitteen kehittäminen

Työryhmässä oli esillä malli, jonka mukaan YEL-työtulokäsitettä kehitettäisiin esim. ETK:n ohjeistusta kehittämällä. Koska ETK:n työtulo-ohjeet jo nykyiselläänkin pohjautuvat pääasiassa eri aloilla vallitsevaan palkkatasoon, voisi työtulon käsitettä pyrkiä selkeyttämään siten, että työtulokäsite olisi enemmän YEL 7 §:n 1 momentin jälkimmäisen lauseen sisältöinen, eli ”korvaus, jonka voidaan katsoa keskimääräisesti vastaavan sanottua työtä”. Työtulo sidottaisiin käsitteenäkin enemmän alalla vallitsevaan tulo-tasoon ja yrittäjälle kerrottaisiin entistä selkeämmin työtulon olevan ”alalla vallitsevan palkkatasoon mukainen tulo”. ETK:n ohjeisiin laadittaisiin alakohtaisesti tietyt ylä- ja alarajat, joita ei voisi ilman painavia perusteita alittaa tai ylittää. Ohjeista tulisi myös löytyä kaikki alat. Yrittäjille tulisi selkeästi kertoa, että nämä ovat hänelle mahdolliset työtulon rajat ja että ne perustuvat alalla vallitsevaan palkkatasoon. ETK:n ohjeiden tulisi toimia selkeinä perusteina, joiden mukaan kaikki eläkelaitokset sitoutuisivat vahvistamaan yrittäjän YEL-työtulon. Työtuloa ei saisi käyttää kilpailutekijänä eri eläkelaitosten kesken.

Yrittäjän työtulokäsitteen lähentämistä enemmän työntekijän palkka-käsitteeseen perusteltiin paitsi sillä, että yrittäjän tulotason tulisi aina olla ainakin työntekijöiden tulotasoa vastaava, mutta myös mahdollisesti tulossa olevan TYEL:n näkökulmasta.

Yrittäjäjärjestöt kuitenkin vastustavat sitä, että tässä mallissa palkansaajapuolella oleva yleissitovuusajattelu tulisi myös yrittäjäpuolelle. Mallissa ei myöskään oteta huomioon yrittäjien vakuutusmaksukykyä.

3.2 Riskimalli

Työryhmässä oli esillä riskimalli eli YEL-vakuutuksen rakentaminen siten, että siihen sisältyisi riskivakuutustyyppinen osa työkyvyttömyyden varalta ja erikseen vanhuuseläke. Malli edellyttäisi eri vakuutusosien rahoituksen ratkaisemista, esim. perustamalla yrittäjäkohtaiset rahastointitilit.

Työryhmä kuitenkin luopui mallista, koska muutokset edellyttäisivät YEL-järjestelmän eriyttämistä TEL-järjestelmästä ja luopumista valtion tuesta, jota YEL-järjestelmälle maksetaan vakuutettujen epäsuotuisan ikärakenteen johdosta. Lisäksi riskiosuudet tulisivat todennäköisesti hyvin kalliiksi.

3.3 Lisämaksumalli

Mallissa yrittäjällä olisi mahdollisuus maksaa perusvakuutusmaksun lisäksi harkinnanvaraista lisämaksua, joka yrittäjällä olisi mahdollisuus maksaa, kun hänen vuositulok-sensa alkaa olla selvillä. Tämä lisämaksu muutetaan maksuvuoden työtuloksi ja se kasvattaa maksantavuoden kokonaistyötuloa. Nämä yhdessä kuvaisivat mahdollisimman hyvin oikeantasosta YEL-työtuloa. Mallin tarkoituksena on saada YEL-järjestelmä houkuttelevammaksi ja joustavammaksi. Liitteessä 2 on esimerkkejä lisämaksusta ja sen

vaikutuksesta työtuloon.

Lähtökohtana todettiin, että YEL-työtulo on 1.7.2001 voimaan tulleen lainmuutoksen tuloksena saatu KELA-etuuksien pohjaksi. Uudistuksen tavoitteena on ollut se, että eläkevakuutusjärjestelmä vahvistaessaan myös sairauspäivärahan pohjaksi määräytyvän työtulon palvelisi näin myös sairausvakuutusjärjestelmää. Muun muassa tästä syystä nykyisen lainsäädännön mukaan määriteltävä työtulokäsite pitäisi saada selkiytettyä entistä selvemmäksi, koska ongelmana eri tilanteissa on nähty nykyisenkin YEL-työtulokäsitteen epäselvyys yrittäjien keskuudessa.

Eläkelaitoksissa on havaittu merkkejä siitä, että sairausvakuutuslain muutos, jolla sairauspäivärahan perusteeksi on säädetty YEL-työtulo, on nostanut YEL-työtulojen tasoa. Erityisesti äitiyslomalle jäämässä olevat naisyrittäjät nostavat työtulojaan. Nuorilla yrittäjillä eläketurva on kaukainen asia ja ensisijaisena huolena on esim. vanhempainetuudet. Toisaalta vapaaehtoinen vakuutus kilpailee YEL-vakuutuksen kanssa ja vapaaehtoinen eläkevakuutus otetaan nimenomaan vanhuuseläketurvan takia.

Työryhmä totesi, että niiden pienituloisten yrittäjien kohdalla, joilla YEL-työtulo jää oikeasti hyvin alhaiseksi, ei YEL-järjestelmän puitteissa ole mitään tehtävissä. Kehittämällä voitaisiin vaikuttaa vain niihin yrittäjiin, jotka ovat motivaation puutteessa vakuuttaneet itsensä alhaisemmalla työtulolla kuin mihin heidän todelliset tulonsa edellyttäisivät. Heidän kohdallaan informaation lisääminen YEL-järjestelmästä ja myös lisämaksumalli saattaisivat auttaa varsinkin jos siihen sisältyisi esim. joustavoittaminen alaspäin.

Lisämaksumallista hyötyisivät vain sellaiset yrittäjät, joiden YEL-työtulot ylittävät sen tuloajan, jonka perusteella määräytyvällä ansioeläketurvalla ei tulisi enää KEL-eläkettä maksettavaksi. KEL-eläkettä ei jää maksettavaksi, jos muut eläkkeet ylittävät tietyn tason. Esim. yksinäisellä henkilöllä ensimmäisessä kuntaryhmässä kansaneläkettä ei jää maksettavaksi, jos muut eläkkeet ovat 5.800 mk/kk. Saadakseen 5.800 mk:n suuruisen ansioeläkkeen yrittäjän vuotuisen työtulon tulisi olla n. 116.000 mk:n suuruisen. Vuonna 2001 yrittäjän keskimääräinen YEL-työtulo on 86.000 mk/v, joten suurin osa voimassa olevista YEL-vakuutuksista jää alle ko. ansiorajan.

Lisämaksumallin etuina olisi, että se säilyttäisi YEL-järjestelmän TEL-järjestelmän yhteydessä, sen toteuttaminen olisi mahdollista eikä edellyttäisi eläkelaitoksissa suuria tietojärjestelmämuutoksia. Mallin etu nykyjärjestelmään on, että YEL-työtulo voi seurata yrittäjän maksukykyä helposti.

Perustyötulojen taso pitäisi kuitenkin säilyä vähintään nykyisellä tasollaan. Lisäksi YEL:n perustyötuloon ehdotetaan joustoa siten, että sitä pystyisi joustavasti muuttamaan yhden vuoden ajalta takautuvasti +/- 20 %.

Perustyötulosta annettaisiin nykyisenlainen muutoksenhakukelpoinen päätös, jolla vahvistetaan työtulo. Sen sijaan 20 %:n joustosta ja lisämaksusta ei anneta päätöstä.

Työryhmä ehdottaa selvitettäväksi, olisiko myös perustyötulon päätöksenantomenettelyä mahdollista muuttaa joustavammaksi.

Lisämaksumallissa tulisi lisäksi ratkaista:

- lisämaksun verotuskohtelu
- YEL-järjestelmän tuki valtion budjetissa.

Työryhmässä keskusteltiin myös YEL-rahastoinnista. Se kuitenkin edellyttäisi, että järjestelmä olisi ylijäämäinen. YEL-järjestelmän alijäämä johtuu yrittäjien epäedullisesta ikärakenteesta. Lisämaksumalli ei vaikuttaisi ikärakenteeseen eikä saisi järjestelmää ylijäämäiseksi.

Koska kaikilla yrittäjillä tilikausi ei välttämättä ole kalenterivuosi, kohdistettaisiin lisämaksu siihen vuoteen, jolloin se maksetaan. Lisämaksulla voisi korottaa vain maksamisvuoden työtuloa ja vain tietyissä rajoissa. Lisämaksulla tulisi olla kytkös perustyötu- loon eikä miten suurta lisämaksua tahansa tulisi sallia. Jotta lisämaksu saisi saman vero- tuskohtelun kuin perustyötulo, ylärajana olisi YEL:n maksimityötulo.

Työryhmä ehdottaa jatkoselvittelyä kahden ääripään mallin pohjalta, puhtaan vapaakir- jamallin sekä perustyötuloa nostavan mallin pohjalta. Molemmilla malleilla olisi tietyt yhteiset perusedellytykset. Liitteessä 3 on lueteltu nämä perusedellytykset sekä lisäksi kuvattu mallien käyttäytyminen tietyissä tilanteissa, esim. eläke-etuuksia ja sairauspäi- värähaa myönnettäessä. Liitteessä 4 on laskuesimerkkejä lisämaksun vaikutuksista eläkkeeseen ja liitteessä 5 lisämaksun vaikutuksesta sairausvakuutuslain mukaiseen päi- värähaan.

Jatkoselvittelyssä tulisi pohtia näiden molempien mallien toteuttamiskelpoisuutta ja myös sitä, onko mallien pohjalta rakennettavissa jokin ”ihannekombinaatio”. Myös EY- direktiivien suhde lisämaksumalliin tulisi ottaa huomioon jatkoselvittelyssä. Erityisesti vapaakirjamalli on lähellä henkivakuutusta. Henkivakuutusyhtiöiden toiminta kuuluu EU:n sisämarkkinoiden piiriin.

Vireillä on työeläkejärjestelmän uudistaminen vuoden 2005 alusta. Jatkotyössä tulisi ottaa huomioon myös lisämaksumallin suhteuttaminen ehdotettuihin uudistuksiin.

YEL-VAKUUTUKSEN HOITAMISESTA

Yel-vakuutuksen hoitamiseen liittyvät toimenpiteet ovat pääsääntöisesti työläämpiä ja aikaavievämpiä kuin TEL-vakuutuksen hoitamiseen liittyvät hoitotehtävät. Seuraavassa on lueteltu eroja vakuutuksen elinkaaren eri aikoina

TEL-vakuutus	YEL-vakuutus
<p>- vakuutuksen voimaansaatto:+</p> <p>vakuutus saatetaan voimaan siitä alkaen kun ensimmäinen TEL:n piiriin kuuluva työsuhte alkaa, vakuutusmaksun (ja eläkkeen) perusteeksi tulee työntekijöille maksettava palkkasumma. Vakuutus vahvistetaan vakuutus sopimuksella. Vakuutusmaksu lasketaan ja veloitetaan ennakkomaksuina arvioidun palkkasumman perusteella</p>	<p>- vakuutuksen voimaansaatto:</p> <p>vakuutus saatetaan voimaan siitä alkaen, kun yrittäjän YEL:n piiriin kuuluva toiminta on niin laajaa, että se täyttää YEL:n soveltamispiiriin kuuluvat rajat (työtulo, yritystoiminnan kesto jne).</p> <p>Yritystoiminnan alkaminen tarkistetaan aina jostain viranomaislähteestä (kaupparekisteri, verottaja, eläketurvakeskuksen työsuhderekisteri jne).</p> <p>Vakuutusmaksun (ja eläkkeen) perusteeksi vahvistettava työtulo määritellään liikevaihdon, korkeimmin palkatun alaisen, ETK:n työtulo-ohjeen jne perusteella ja useissa tapauksissa on neuvoteltava yrittäjän kanssa sopivan työtulon löytämiseksi. Vakuutus vahvistetaan valituskelteisellä työtulopäätöksellä (mahdollisuus itseoikaisuun)</p>
<p>- vakuutuksen vuotuinen hoito/ muutokset:</p> <p>kaikki TEL:n piiriin kuuluvat työsuhteiden alkamiset ja päättymiset rekisteröidään henkilö- ja ansiotietoineen. Kerran vuodessa jälkikäteen rekisteröidään toteutuneet palkat asiakkaiden lähettämien vuosi-ilmoitusten perusteella. Lasketaan lopullinen vakuutusmaksu ko. toteutuneiden palkkatietojen perusteella. Mahdolliset virheet korjataan kirjallisen ilmoituksen perusteella</p>	<p>- vakuutuksen vuotuinen hoito/ muutokset:</p> <p>vahvistettu työtulo korotetaan vuosittain TEL-indeksillä. Mahdollinen työtulon muutos tapahtuu hakemuksesta (erittäin harvoin eläkelaitoksen aloitteesta), joka tutkitaan samalla tarkkuudella kuin työtulo yritystoiminnan alussakin ja muutetusta työtulosta annetaan valituskelteinen päätös (mahdollisuus itseoikaisuun). Mahdolliset virheet korjataan periaatteessa aina valituskelteisellä päätöksellä (vakuutus voidaan esimerkiksi peruuttaa tai sen alkamisaikaa korjata vain Vakuutus oikeuden purkupäätöksellä)</p>
<p>- maksujen perintä:</p> <p>maksut perittävä viiden vuoden kuluessa niiden maksuunpanosta. Perintämenettelynä käytetään mm. ulosottoviranomaisia, trattaa, perintätoimistoja, konkurssiuhkaa jne. Maksut kirjataan luottotappiosta ennakoivasti, jos viranomaisilta saadaan perintäes-teilmoitus sekä lopullisesti saatavan vanhennuttua.</p>	<p>- maksujen perintä:</p> <p>maksut perittävä viiden vuoden kuluessa niiden maksuunpanemisesta. Maksut kirjataan sen jälkeen vanhentuneina luottotappiosta. Ennen mahdollista luottotappioon kirjaamista asiakkaille lähetettävä kirje maksujen vanhentamisen aiheuttamasta työtulon pienentämisestä (huom ! jokainen vanheneva vuosi kerrallaan) Perintämenettelynä käytetään vain ulosottoviranomaisia (trattaa ei saa käyttää ja perintätoimistojakin vasta vähän aikaa). Myös työtulon pienentäminen on joka vuosi oma erityistoimenpiteensä. Lisäksi työtuloja joudutaan korjaamaan, koska ulosmittauksen kautta tulee jälkikäteen suorituksia. Vapaakirja on "avoimena" ETK:n työsuhderekisterissä, joten käytännössä jokaisessa eläkekäsittelyssä joudutaan ottamaan yhteys YEL-toiminnan vakuuttaneeseen eläkelaitokseen lopullisen eläkeoikeuden laskemiseksi</p> <p>-</p>

<p>- vakuutuksen päättäminen: vakuutus päätetään, kun viimeinen TEL:n piiriin kuuluva työsuhde päättyy.</p>	<p>- vakuutuksen päättäminen: vakuutus päätetään, kun yritystoiminta ei täytä enää YEL:n piiriin kuulumisen edellytyksiä. Tämä tutkitaan periaatteessa samoin toimenpitein kuin vakuutuksen alkaminen ja muutokset ts. on oltava yleensä jokin "virallinen" tieto asiaa tukemaan. Lopetuksesta annetaan valituskelpoinen päätös (itseoikaisu mahdollista myös tässä)</p>
--	---

Esimerkki 1: YEL-toimintaa harjoitetaan 10 vuotta (esim. 40-vuotiaasta 50-vuotiaaksi)
YEL-toiminnasta syntyy vapaakirja
- maksuprosentti 21
- lisämaksut muunnetaan lisätyötuloiksi
- kalenterivuoden työtulo määrätään takautuvasti

vuosi	perus- työtulo	perus maksu	lisämaksu vuoden lopussa	lisä- työtulo	vuoden lopullinen työtulo
2001	120 000	25 200	0	0	120 000
2002	120 000	25 200	15 000	71 429	191 429
2003	120 000	25 200	0	0	120 000
2004	120 000	25 200	50 000	238 095	358 095
2005	120 000	25 200	0	0	120 000
2006	120 000	25 200	50 000	238 095	358 095
2007	120 000	25 200	0	0	120 000
2008	120 000	25 200	7 000	33 333	153 333
2009	120 000	25 200	2 000	9 524	129 524
2010	120 000	25 200	2 000	9 524	129 524
			=====		
			126 000		

päivillä painotettu työtulo YEL jaksosta	180 000 mk/vuosi
ve-, tk/pe-vapaakirja	2 250 mk/kk
ve-, tk/pe-vapaakirja ilman lisämaksuja	1 500 mk/kk

**Esimerkki 2: YEL-toimintaa laarjoidetaan 40 vuotta (25-vuotiaasta 65-vuotiaaksi)
maksuprosentti 21
lisämaksut muunnetaan lisätyötuloiksi**

vuosi	standardi- työtulo	standardi- maksu	lisämaksu vuoden lopussa	lisä- työtulo	vuoden lopullinen työtulo
2001	120 000	25 200	0	0	120 000
2002	120 000	25 200	15 000	50 000	191 429
2003	120 000	25 200	0	0	120 000
2004	120 000	25 200	50 000	166 667	358 095
2005	120 000	25 200	0	0	120 000
2006	120 000	25 200	50 000	166 667	358 095
2007	120 000	25 200	0	0	120 000
2008	120 000	25 200	7 000	23 333	153 333
2009	120 000	25 200	2 000	6 667	129 524
2010	120 000	25 200	2 000	6 667	129 524
.					
.					
.					
2040	120 000	25 200	2 000	6 667	129 524
			<u>504 000</u>		

päivillä painotettu työtulo
vanhuuseläkkeen määrä

162 000 mk/vuosi
8 100 mk/kk

**Esimerkki 3: YEL-toiminta alkaa 40-vuotiaana 1.1.2001
tk-tapaus 1.7.2006 alkaen
oletetaan, että karenssiaika on 3 vuotta
tk-työtuloa määrättäessä huomioidaan tummennetut
työtulot:
karensista johtuen vain vuoden 2002 lisämaksu nos-
taa tk-eläkettä**

Perus- vuosi	työtulo	perus- maksu	lisämaksu vuoden lopussa	lisä- työtulo	vuoden lopullinen työtulo
2001	120 000	25 200	0	0	120 000
2002	120 000	25 200	15 000	50 0 00	170 000
2003	120 000	25 200	0	0	120 000
2004	120 000	25 200	10 000	47 619	167 619
2005	120 000	25 200	0	0	120 000
2006	120 000	12 600	0	0	120 000

päivillä painotettu ve-työtulo YEL jaksosta	137 749 mk/vuosi
ivillä painotettu tk/pe-työtulo YEL jaksosta	123 896 mk/vuosi
tk/pe-eläke	3 201 mk/kk
vanhuuseläke	3 559 mk/kk

Tapa 2:

lisämaksujen tuottamat vapaakirjat:	1 464 mk/v
päivillä painotettu työtulo YEL jaksosta	120 000 mk/v
ve-, tk/pe-eläke:	3 222 mk/kk

**Esimerkki 4: YEL-toiminta alkan 40-vuotiaana 1.1.2000;
sairautapaus 1.7.2006 alkaen
vaihtoehto 1: voimassaoleva perustyötulo vaihtoehto 2: kolmen vuoden
keskiarvo ja yhden vuoden karenssi (tummennetut)**

vuosi	perus- työtulo	perus- maksu	lisämaksu veoden lopussa	lisä- työtulo	vuoden lopullinen työtulo
2001	120 000	25 200	0	0	120 000
2002	120 000	25 200	15 000	50 000	170 000
2003	120 000	25 200	0	0	120 000
2004	120 000	25 200	10 000	47 619	167 619
2005	120 000	25 200	0	0	120 000
2006	120 000	12 600	0	0	120 000

sairauspäivärahan perusteena oleva työtulo: 120 000 mk/vuosi vaihtoehto 1
sairauspäivärahan perusteena oleva työtulo: 135 873 mk/vuosi vaihtoehto 2

YEL-TYÖTULON LISÄMAKSUMALLIT

Ryhmä on muistiossaan 6.11.2001 esittänyt näkökohtia lisämaksumallin kehittämistä vaihtoehtoihin. Jatkotyöskentelynä ryhmä tarkasteli mallista kahta ääripäätä jatkokeskustelun pohjaksi.

Malleja tarkasteltaessa ryhmä päätyi siihen, että valituilla malleilla tulee olla yhteiset perusedellytykset.

Koska YEL jäänee TYEL:n ulkopuolelle, YEL:iä tulisi kehittää siten, että YEL-työtulon muuttaminen olisi nykyistä joustavampaa, ts. nykyistä YEL-työtulon määrittelyyn liittyvää byrokratiaa tulisi keventää. Ryhmä esittää tältä osin harkittavaksi TYEL:n kehittelyn alkuvaiheessa esillä ollutta mallia, jossa työtuloa pystyisi joustavasti muuttamaan yhden vuoden ajalta takautuvasti +/- 20 %.

Molempien mallien yhteiset perusedellytykset:

- Perustyötulo = nykyisen lainsäädännön mukainen työtulo
- Lisämaksun vaikutus kohdistuu MAKSAMISVUOTEEN
- Lisämaksun maksuhetkellä vakuutusmaksujen on oltava maksettuna.
- Lisämaksulla voi nostaa työtuloa enintään 100 %
- Lisämaksulla voi nostaa työtuloa enintään maksimiin
- Lisämaksulla ei ole vaikutusta ns. 6 kuukauden tuloon Kela-etuuksissa, koska
 - lisämaksu ei välttämättä täytä 6 kuukauden tulolle asetettuja edellytyksiä jatkuvuudesta eikä kohdistumisesta ko. ajalle välittömästi ennen työkyvyttömyyden alkamista
 - työkyvyttömyyden jälkeen maksettu lisämaksu saattaisi johtaa vaatimuksiin päivärahapäätösten tarkistamisesta, jopa useaan kertaan
 - mahdollistaisi perusteettoman ”ennakko- ja jälkikäteissuunnittelun”
 - vastaavaa mahdollisuutta vaikuttaa päivärahan tasoon ei ole palkansaajilla

OMINAISUUS	PERUSTYÖTULOJA NOSTAVA MALLI	VAPAAKIRJAMALLI
Kohdentumisvuosi	Maksettu lisämaksu nostaa maksamisvuoden työtuloa ja se jaetaan koko maksamisvuoden (ajan jona YEL-vakuutus on voimassa) työtuloon/työtuloihin.	Ei vaikutusta perustyötuloon.
Työtulon muuttaminen	Koska työtuloa ei voi myöhemmin muuttaa takautuvasti, lisämaksu jää pysyvästi maksamisvuoden työtuloon.	Ei voida tehdä takautuvaa muutosta perustyötuloon.
Maksun kirjaaminen	Lisämaksu ”korvamerkitään”, samoin kuin lisämaksusta laskettu korotettu työtulokin. Maksuun sovelletaan kuitenkin normaalia kirjauskäytäntöä, huomioidaan laskuperustekorona vaikutus.	Lisämaksu ”korvamerkitään”. Huomioidaan laskuperustekorona vaikutus.

Maksetun lisämaksun käyttäminen muihin maksuihin tai maksun palauttaminen	Vrt. työtulon muuttaminen. Maksua ei voi käyttää muihin maksuihin eikä sitä yleensä palauteta.	Maksua voi käyttää yrittäjän toivomuksesta sekä maksukyvystä riippuen perustyötulon maksamattomien maksujen hyväksi ennen vpk-vaihetta. Maksu voidaan tiettyin edellytyksin myös palauttaa.
Vaikutus muihin etuuksiin	Lisämaksulla korotettu työtulo vaikuttaa verotuksen kautta Kela-etuuksiin ja sitä käytetään pohjana kaikissa muissakin etuuksissa (tapaturmavakuutus, liikennevakuutus, työttömyys-vakuutus).	Lisämaksu ei vaikuta mitenkään Kela-etuuksiin eikä Kela-maksuihin.
Verotuskohtelu	Lisämaksu on kuten perustyötulosta laskettu maksukin maksamisvuoden verotuksessa kokonaan vähennyskelpoinen.	Lisämaksu on maksamisvuoden verotuksessa kokonaan vähennyskelpoinen.
Eläkkeen perusteena oleva työtulo	Lasketaan eläkkeen perusteena olevaksi työtuloksi.	Muodostetaan itsenäinen vapaakirja.
Missä eläkkeissä lisämaksu huomioidaan	Huomioidaan kaikissa eläke-etuuksissa perustyötuloa nostattavana.	Lasketaan erillisenä vapaakirjana, jolloin se on "kiinnitetty": maksu on talletettuna ja aktivoituu vasta vpk-laskennan yhteydessä.
Tuleva aika	Vaikuttaa tulevan ajan laskentaan.	Ei vaikutusta tulevan ajan laskentaan.
Yhteensovitus	Huomioidaan yhteensovituksessa painotetun työtulon kautta.	Huomioidaan yhteensovitusperusteessa.
Vaikutus eläkkeen tasoon	Suuri vaikutus osa-aikaeläkkeeseen ja tulevan ajan eläkkeeseen erityisesti lyhyissä yrittäjäjaksoissa (ks. liitteet)	Turva karttuu lisämaksun suhteessa

LIITE 4

ESIMERKKEJÄ YEL-LISÄMAKSUMALLIN VAIKUTUKSISTA ELÄKKEESEEN

Osa-aikaeläke perustyötulolla

vuosi	perustyötulo
2007	120 000
2008	120 000
2009	120 000
2010	120 000

= 10 000 mk/kk -> eläke 2 500 mk/kk

Osa-aikaeläke, jos yhtenä vuotena työtuloon 100 %:n lisämaksu

vuosi	perustyötulo	lisätyötulo
2007	120 000	
2008	120 000	
2009	120 000	120 000
2010	120 000	

$$1440 \text{ kk} \quad \frac{1080 \times 120\,000 + 360 \times 240\,000}{1440} = 150\,000$$

= 12 500 mk/kk -> eläke 3 125 mk/kk

vaikutus eläkkeeseen 625 mk/kk

Osa-aikaeläke, jos kahtena vuotena työtuloon 100 %:n lisämaksu

vuosi	perustyötulo	lisätyötulo
2007	120 000	
2008	120 000	
2009	120 000	120 000
2010	120 000	120 000

$$1440 \text{ kk} \quad \frac{720 \times 120\,000 + 720 \times 240\,000}{1440} = 180\,000$$

= 15 000 mk/kk -> eläke 3 750 mk/kk

vaikutus eläkkeeseen 1 250 mk/kk

Työkyvyttömyyseläkkeen tulevan ajan karttuma perustyötulolla

Hakija syntynyt 1.1.1961, työkyvytön 1.7.2006, vanhuuseläke 1.1.2026

YEL 1.1.2001 – 30.6.2006, perustyötulo 120 000 mk = 10 000 mk/kk
 tuleva aika 1.7.2006 – 1.1.2026 = 54 kk 1,5 %
 120 kk 1,2 %
 60 kk 0,8 %

66 x 10 000 ./ 800 = 825,00 mk/kk
 54 x 10 000 ./ 800 = 675,00
 120 x 10 000 ./ 1 000 = 1 200,00 tulevan ajan eläke 2 275 mk/kk
 60 x 10 000 ./ 1 500 = 400,00
 eläke yhteensä 3 100 mk/kk

Kuten edellä mutta 100 %:n lisämaksu yhdelle vuodelle

vuosi	perustyötulo	lisätyötulo
2001	120 000	
2002	120 000	
2003	120 000	
2004	120 000	
2005	120 000	120 000
2006	120 000	

$\frac{1620 \times 120\,000 + 360 \times 240\,000}{1980} = 141\,818,18 = 11\,820 \text{ mk/kk}$

66 x 11 820 ./ 800 = 975,15 mk/kk
 54 x 11 820 ./ 800 = 797,85
 120 x 11 820 ./ 1 000 = 1 418,40 tulevan ajan eläke 2 689,05
 60 x 11 820 ./ 1 500 = 472,80
 eläke yhteensä 3 664,20 mk/kk

vaikutus eläkkeeseen 564,20 mk/kk

Kuten edellä mutta 100 %:n lisämaksu kahdelle vuodelle

vuosi	perustyötulo	lisätyötulo
2001	120 000	
2002	120 000	
2003	120 000	
2004	120 000	120 000
2005	120 000	120 000
2006	120 000	

$\frac{1260 \times 120\,000 + 720 \times 240\,000}{1980} = 163\,636,36 = 13\,640 \text{ mk/kk}$

$66 \times 13\,640 \div 800 = 1\,125,00$ mk/kk
 $54 \times 13\,640 \div 800 = 920,70$
 $120 \times 13\,640 \div 1\,000 = 1\,636,80$ tulevan ajan eläke 3 103,10 mk/kk
 $60 \times 13\,640 \div 1\,500 = 545,60$
 eläke yhteensä 4 228,10

vaikutus eläkkeeseen 1 128,10

Tulevan ajan liittyminen lyhyeen yrittäjäjaksoon, esimerkissä 6 kk

Hakija syntynyt 1.1.1961, työkyvytön 1.7.2006
 YEL 1.11.2005 – 30.4.2006

Työtulo 120 000 mk = 10 000 mk/kk

$6 \times 10\,000 \div 800 = 75,00$ mk/kk
 $54 \times 10\,000 \div 800 = 675,00$
 $120 \times 10\,000 \div 1\,000 = 1\,200,00$ tulevan ajan eläke 2 275,00 mk/kk
 $60 \times 10\,000 \div 1\,500 = 400,00$
 eläke yhteensä 2 350 mk/kk

Kuten edellä mutta 100 %:n lisämaksu yhdelle vuodelle

vuosi	perustyötulo	lisätyötulo
-------	--------------	-------------

2005	120 000	
------	---------	--

2006	120 000	120 000
------	---------	---------

$\frac{60 \times 120\,000 + 120 \times 240\,000}{180} = 200\,000 = 16\,660$ mk/kk

$6 \times 16\,660 \div 800 = 124,95$ mk/kk
 $54 \times 16\,660 \div 800 = 1\,124,55$
 $120 \times 16\,660 \div 1\,000 = 1\,999,20$ tulevan ajan eläke 3 790,15 mk/kk
 $60 \times 16\,660 \div 1\,500 = 666,40$
 eläke yhteensä 3 915,10 mk/kk

vaikutus eläkkeeseen 1 565,10 mk/kk

PERUSTYÖTULOJA NOSTAVAN LISÄMAKSUMALLIN VAIKUTUS SVL:N MUKAISEEN PÄIVÄRAHAAN

Lähtötiedot

Perustyötulo on 120 000 mk. Sitä on nostettu vuonna 1999 lisämaksulla siten, että ko. vuoden YEL-työtulo on 240 000 mk.

Oletuksena on, että sekä perustyötuloa nostava malli että säännös siitä, että verotuksessa todetulla työtulolla tarkoitetaan YEL:n mukaista työtuloa, ovat jo voimassa. Näin on tehty sen vuoksi, että laskukaavojen tulorajat tarkistetaan indeksillä vuosittain, joten tulevien vuosien tulorajat eivät ole tiedossa.

Esimerkin etuutena on käytetty vanhempainpäivärahaa.

Esimerkissä ei ole otettu huomioon mallin vaikutusta sv-maksuun.

Esim. 1 Lisämaksua ei ole maksettu

Jos YEL-työtulo olisi vuonna 1999 ollut 120 000 mk, tätä työtuloa käytettäisiin päivärahan perusteena, kun oikeus etuuteen alkaa vuonna 2001.

Päivärahan määrä olisi 70 % indeksillä tarkistetun työtulon 300. osasta eli **291,50 mk**.

Vanhempainpäivärahaa maksetaan 263 päivältä eli päiväraha olisi koko tältä ajalta $263 \times 291,50 \text{ mk} = \mathbf{76\ 664,50 \text{ mk}}$.

Esim. 2 Lisämaksu on maksettu vuonna 1999

Kun oikeus etuuteen alkaa vuonna 2001, päivärahan perusteena käytetään vuoden 1999 YEL-työtuloa 240 000 mk. Tämä tarkistetaan indeksillä.

Päivärahan määrä olisi 70 % työtulon 300. osasta + 40 % työtulon 300. osasta siltä osalta, jonka työtulo ylittää 146 320 mk, mutta alittaa 225 110 mk + 25 % työtulon 300. osasta siltä osin kuin työtulo ylittää 225 110 mk. **Päivärahan määrä** olisi **467,05 mk**.

Vanhempainpäiväraha olisi 263 päivältä yhteensä **122 834,15 mk**, eli **46 169,65 mk enemmän** kuin esimerkissä 1.